

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Близького та Середнього Сходу

**ВІЙСЬКОВА ЛЕКСИКА СУЧАСНОЇ ПЕРСЬКОЇ МОВИ:
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «магістр»
студента II курсу магістратури,
галузь знань 03 — Гуманітарні науки
освітньої програми «Східна філологія,
західноєвропейська мова та переклад:
перська мова і література»
спеціальності 035 Філологія
(035.067 східні мови та літератури
(переклад включно), перша – перська)
ГРИЦАЙЛА Богдана Ігоровича
Науковий керівник:
к.філол.н., асист. **Ірина ЛЕВЧИН**
Рецензент:
д.філол.н., проф. **Олена МАЗЕПОВА**

«Допущено до захисту»

Протокол засідання
кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу
протокол № 12 від «10» травня 2024 року

завідувач кафедри (підпис)
д.філол.н., проф. **Олена МАЗЕПОВА**

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

Грицайло Б. І. «Військова лексика сучасної перської мови: структурно-семантичний та функціональний аспекти». – Кваліфікаційна робота магістра.

Магістерська робота присвячена дослідженню перської військової лексики, особливостям її словотвору, типології та використання у перськомовних текстах ЗМІ. Актуальність дослідження полягає в необхідності наукового обґрунтування нових підходів та інструментів дослідження, які відкриваються завдяки сучасним досягненням у мовознавстві.

В першому розділі досліджено військову лексику, яка є важливим засобом комунікації в контексті військових операцій, що охоплює широкий спектр термінів для опису військових процесів, стратегій, технологій та обладнання. Виявлено, що військова лексика включає в себе терміни, пов'язані з такими аспектами військової справи, як тактика, зброя, військова техніка, логістика, комунікації та безпека. Оновлення військової термінології постійно відбувається з урахуванням сучасних вимог і технологічних досягнень. Реорганізація, модернізація збройних сил, технологічний прогрес і нові види озброєння призводять до появи нових стратегій та концепцій, що потребують нової термінологічної бази.

У другому розділі проаналізовано особливості словотворення перської військової термінології. Виявлено тенденцію до збереження власних лексичних та словотвірних моделей. Встановлено, що кальки зазвичай мають ідентичні компоненти, де лексичні запозичення виступають у якості компонентів, проте семантичних кальок не виявлено. Словотворення у військовій лексиці відображає особливості культурного сприйняття та уявлень народу, що впливає на формування термінології. Розглянуто запозичення військової лексики з інших мов у перську, таких як арабська та турецька, що відображають історичні та геополітичні зв'язки, які вплинули на культурний та мовний контексти.

У третьому розділі на прикладах перськомовних текстів ЗМІ досліджено вплив використання військової термінології на уявлення громадськості про військові події. Встановлено, що постійне їх використання дозволяє змінювати емоційне забарвлення інформації та надавати їй відповідний контекст, що допомагає ЗМІ впливати на сприйняття аудиторією ситуації та формувати її ставлення. Найбільш використовувані теми включають опис бойових дій, організаційну лексику, політичну та правову термінологію, що найкраще відповідає потребам аудиторії перськомовних ЗМІ.

Ключові слова: перська військова лексика, семантика, словотвір, типологія, ЗМІ, запозичення, термін.

ABSTRACT

Hrytsailo B. I. «Military vocabulary of the modern Persian language: structural-semantic and functional aspects». – Master thesis.

The master's thesis is devoted to the study of Persian military vocabulary, features of its word formation, typology and use in Persian-language mass media texts. The relevance of the research lies in the need for scientific substantiation of new research approaches and tools, which are opened thanks to modern achievements in linguistics.

The first chapter explores military vocabulary, which is an important means of communication in the context of military operations, covering a wide range of terms to describe military processes, strategies, technologies, and equipment. Military vocabulary was found to include terms related to such aspects of military affairs as tactics, weapons, military equipment, logistics, communications, and security. Military terminology is constantly updated taking into account modern requirements and technological achievements. Reorganization, modernization of the armed forces, technological progress and new types of weapons lead to the emergence of new strategies and concepts that require a new terminological base.

The second chapter analyzes the peculiarities of word formation in Persian military terminology. A tendency to preserve one's own lexical and word-formation

models was revealed. It was established that tracings usually have identical components, where lexical borrowings act as components, but no semantic tracings were found. Word formation in the military vocabulary reflects the peculiarities of the cultural perception and ideas of the people, which affects the formation of terminology. Borrowing of military vocabulary from other languages into Persian, such as Arabic and Turkish, is examined, reflecting historical and geopolitical connections that influenced cultural and linguistic contexts.

In the third chapter, the impact of the use of military terminology on the public's perception of military events is investigated using the examples of Persian-language mass media texts. It has been established that their constant use allows changing the emotional coloring of information and providing it with an appropriate context, which helps mass media influence the audience's perception of the situation and shape its attitude. The most used topics include descriptions of combat operations, organizational vocabulary, political and legal terminology that best suits the needs of the Persian-language media audience.

Key words: Persian military vocabulary, semantics, word structure, typology, mass media, borrowing, term.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ABSTRACT	3
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ	10
1.1. Військова лексика як об'єкт лінгвістичного дослідження	10
1.2. Особливості семантики військової лексики перської мови	20
Висновки до першого розділу	30
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ПЕРСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ	33
2.1. Особливості словотвору перської військової лексики.....	33
2.2. Запозичення військової лексики з інших мов у перську мову	41
Висновки до другого розділу	49
РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ В ТЕКСТАХ ЗМІ	51
3.1. Основні функціональні завдання військової лексики перської мови....	51
3.2. Тематичні групи перської військової лексики у текстах ЗМІ	60
Висновки до третього розділу	66
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Одне з центральних завдань, що стоїть перед сучасною лексикологією, полягає у ретельному вивченні системності лексичного складу мови. Дослідження кожного відділу чи сегменту лексико-семантичної системи відкриває можливість виявити унікальні особливості, притаманні різним класам слів, а також дозволяє проникнути глибше в системні закономірності мови в цілому. Аналізуючи відомості про слова та їхні семантичні відношення, дослідники можуть розкрити складні структури й особливості мовної системи, що є ключовими для повнішого розуміння мовленнєвого процесу та його функціонування в суспільстві.

Військова термінологія постійно еволюціонує, і це обумовлено не лише науково-технічним прогресом, але й постійними змінами в геополітичній та військовій ситуації у світі. Суперництво між арміями різних країн та постійне оновлення зброї та техніки веде до появи нових термінів та понять у військовій сфері. Потреба у стандартизації та чіткості у використанні термінології також відіграє важливу роль у її постійному розвитку.

Крім того, варто враховувати, що військова термінологія має свої особливості в порівнянні з іншими сферами мовлення. Вона відрізняється строгістю та точністю, оскільки неправильне використання термінів може мати серйозні наслідки. Тому в цій сфері стандартизація та закріплення лексики здійснюються набагато ефективніше, ніж у повсякденному мовленні. Таким чином, військова термінологія визначається постійними змінами та актуалізацією військових понять у контексті сучасних воєнних конфліктів, технологічного прогресу та вимог до точності та стандартизації використання термінології.

У наш час, з розвитком культурних, політичних та економічних зв'язків Ірану з країнами Європи, включаючи військові конфлікти та торгівлю з Росією, відкриття художніх галерей та привезення іноземних професорів і викладачів, а також відправлення студентів за кордон та переклад книг із

європейських мов, багато слів та термінів змінили і ввійшли в перську мову з західних мов.

Останні досягнення в галузі мовознавства, особливо у вивченні формування термінології, зокрема семантико-когнітивних аспектів утворення термінів у перській військовій термінології, відкривають нові перспективи для дослідження. Ці підходи надають інноваційні інструменти для глибшого розуміння процесу формування та еволюції термінології, що є важливим для подальшого розвитку цієї галузі. Проблематиці перської військової термінології та особливостям її перекладу присвячені праці таких мовознавців, як М. Джамшиді Хассана [44; 45], М. Ірвані [37], Г. Ходжати Ашрафі [46], І. Джаллі [43], а в Україні цю тему досліджувала Н. Акульшина [1; 2].

Актуальність теми дослідження полягає в необхідності наукового обґрунтування нових підходів та інструментів дослідження, які відкриваються завдяки сучасним досягненням у мовознавстві. Дослідження у цьому напрямку є актуальним не лише з академічної точки зору, а й у зв'язку з сучасними викликами та потребами військової сфери. Розуміння особливостей військової лексики у перській мові може мати важливе значення для військових діячів, перекладачів, дипломатів та інших фахівців, що працюють у міжнародному середовищі.

Новизна дослідження зумовлена обмеженою кількістю в Україні наукових розвідок, присвячених словотвору перської військової лексики та особливостям її функціонування у текстах ЗМІ.

Метою є встановлення особливостей перської військової лексики через структурно-семантичний та функціональний аспекти.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) розглянути загальні особливості військової лексики як об'єкта лінгвістичного дослідження;
- 2) проаналізувати особливості семантики перської військової лексики;
- 3) встановити особливості словотвору перської військової термінології;

4) визначити вплив іншомовних запозичень на перську військову лексику;

5) дослідити основні функціональні завдання військової термінології перської мови;

б) класифікувати функціональні типи перської військової лексики.

Об'єкт дослідження – перська військова лексика.

Предметом дослідження є структурно-семантичні та функціональні особливості перської військової лексики.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань були використані: теоретичний аналіз, елементи концептуального аналізу, дефініційний метод, описовий метод, контрастивний аналіз, типологічний аналіз, системний аналіз.

Теоретичне значення дослідження полягає у введенні в український науковий лінгвістичний обіг узагальненого викладу поглядів іранських мовознавців на природу і специфіку функціонування військової лексики в перській мові. Аналіз матеріалів цього дослідження здійснено на базі сучасних інформаційних сайтів та форумів, які функціонують як в самому Ірані (IRNA, Mehr News, Alef News) так і за його межами (BBC News, AA News).

Практична цінність дослідження зумовлена тим, що результати роботи можуть бути використані під час укладання персько-українських словників військової термінології, у процесі викладання лексикології перської мови, а також у розробці спеціальних курсів, пов'язаних із вивченням військової лексики сучасної перської мови.

Матеріалом дослідження є військові терміни перської мови, зібрані із сучасних перськомовних сайтів ЗМІ та форумів (BBC News, Mehr News, IRNA, Alef News, AA News). Загальна кількість опрацьованих одиниць перської військової лексики – 200.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи

становить 87 сторінок, з них 73 сторінок – основний текст. Список використаних джерел налічує 75 позицій.

РОЗДІЛ 1. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ

1.1. Військова лексика як об'єкт лінгвістичного дослідження

Військова лексика, як один з компонентів лексичної системи, постійно й неперервно розвивається, особливо активно перетворюючись під час періодів соціальних трансформацій. У цих періодах зміни якісної та кількісної природи у військовій лексиці стають найбільш помітними. Згідно з висловленням Т. Михайленко, термінологія, пов'язана з військовою сферою, є важливою складовою "адаптивних мікросистем" національної мови. Ця мовна система може змінюватися або припиняти своє використання в залежності від потреб у військовому спілкуванні [1, с. 10]. Під "адаптивною мікросистемою" мається на увазі мовна система, яка, під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, пристосовується до умов свого існування, тим самим стаючи динамічною та гнучкою. У зв'язку з цим, Л. Туровська підкреслює, що одним із основних зовнішніх чинників, що впливає на розвиток військової лексики, є рівень розвитку національної науки, техніки, промисловості та культури [1, с. 11]. Внутрішнім чинником є стан самої мови, її внутрішнє становище і здатність адаптуватися до змін у суспільстві.

У сучасному світі військово-технічна революція ґрунтується на використанні передових досягнень у таких областях, як фізика, хімія, квантова електроніка, мікроелектроніка, інформатика, кібернетика, космонавтика та інші напрямки науково-технічного прогресу. На сьогоднішній день були створені якісно нові та надзвичайно ефективні системи ракетно-ядерної зброї, такі як крилаті ракети, мобільні міжконтинентальні балістичні ракети та інші. Помітно збільшилася кількість хімічного надзвичайного озброєння. Військові та флотські сили вдосконалюються завдяки використанню передових технологій, що призводить до підвищення рівня механізації. Були розроблені збройні системи, які включають у себе геофізичну, генетичну, лазерну,

пучкову, інфразвукову зброю для земного, морського та повітряного базування.

Характерною особливістю сучасної військово-технічної революції є комп'ютеризація, яка відіграє визначну роль у підвищенні ефективності та точності більшості видів зброї. Це відкриває нові можливості для військових стратегій та тактик, а також сприяє збільшенню рівня безпеки військових операцій. Комп'ютерні системи контролю, наведення та управління дозволяють здійснювати миттєве реагування на зміни в бойовій обстановці, що є критичним у сучасних військових конфліктах [12, с. 8].

Проте важливо зауважити, що розвиток озброєння – це не лише результат науково-технічного прогресу. Удосконалення військової техніки відбувається завдяки комплексному використанню досягнень науки в різних сферах. Наприклад, в ядерній фізиці розвиваються нові типи ядерних збройних систем, які можуть мати значний вплив на військові стратегії та геополітичні відносини. У біології вивчаються можливості створення біологічної зброї, що може мати велике значення в умовах сучасних бойових конфліктів. Ракетно-космічна техніка дозволяє розробляти нові типи військових супутників і систем розвідки, що забезпечує збільшення інформаційної переваги на полі бою [31, с. 67].

Зазначимо, що технічний прогрес не призводить до створення абсолютно нової мови, але значно розширює її термінологічний арсенал, що відбувається за рахунок введення нових термінів та концепцій, що відображають нові досягнення у науці, техніці та інших галузях. Цей процес, який називається детермінологізацією, призводить до появи нових термінів у літературному словнику, які відображають сучасні реалії [31, с. 68].

Погоджуємось з тим, що основними універсальними соціальними факторами, які впливають на розвиток термінології в національній мові, є наступні: рівень наукового й технічного розвитку в мовному середовищі, соціально-політичні умови у лінгвістичному соціумі, державна мовна (термінологічна) політика в суспільстві, функціональний статус державної

мови та міжнародний статус національної мови. Взаємодія цих факторів визначає формування та еволюцію термінологічної системи мови, відображаючи потреби та реалії сучасного суспільства [18, с. 48].

Життя мови є неодмінною складовою суспільства, яке формує умови для різноманітних змін та стимулює лінгвістичні процеси, спрямовані на задоволення потреб соціуму. Зростаюча інтенсивність мовної динаміки в кінці ХХ століття пояснюється змінами в структурі та обличчі українського суспільства, а також змінами у соціальних, політичних, економічних та психологічних установках. Ці процеси не можна ігнорувати, оскільки вони відображають об'єктивні потреби нового покоління – більш вільного, технічно освіченого, яке має активні контакти з носіями інших мов.

Очевидно, що вплив соціального фактора на зміни в мові стає особливо активним та помітним у динамічних періодах життя суспільства, пов'язаних зі значними трансформаціями в різних сферах його діяльності. У таких періодах мовна система стає осередком активних змін та адаптацій до нових умов і вимог, що визначаються соціокультурними та економічними процесами у суспільстві [11, с. 5].

Зауважимо, що національно-культурний компонент є ключовим у контексті формування та розвитку спеціалізованої лексики. Важливо розуміти, що існує глибока взаємодія між людським фактором та еволюцією фахової термінології, що відображає не лише сталі закони мови через історію її використання, але й враховує творчий внесок окремих особистостей з їхніми унікальними поглядами на світ, типами мислення та культурною спадщиною. У контексті формування військової термінології відіграє значну роль соціально-комунікативний аспект. Це пояснюється необхідністю враховувати потреби суспільства та відображати історичні етапи розвитку етносу, що впливають на формування та розвиток військової термінології, надаючи унікальність кожній конкретній синхронії.

Акцент на людський фактор проявляється в сфері семантики мовних одиниць, де ми спостерігаємо відображення не лише конкретних предметів і

понять, але й відчуття та емоційне сприйняття людиною відповідних реалій. Важливо також враховувати зв'язок між мовними одиницями та національно-культурними традиціями, асоціаціями, які вони викликають. Це обґрунтовується тим, що семантична складова мови безпосередньо впливає на пізнавальну діяльність людини, оскільки сприйняття світу залежить від культурного, історичного та соціального досвіду кожного народу та лінгвокультурної спільноти [15, с. 24].

Під впливом соціально-комунікативних чинників у другій половині ХХ століття у військовій лексиці відбулися значні зміни, що варто розглянути детальніше. З'явилися нові тенденції, що визначають подальший розвиток термінології. Серед них можна виділити ускладнення термінології, яке стало результатом впровадження нових технологій та змін в тактиці та стратегії бойових операцій. Також прослідковується тенденція до раціоналізації та економії мовних засобів, що виявляється у знаходженні більш точних та лаконічних термінів для опису військових процесів і техніки. Крім того, спостерігається інтелектуалізація найменувань, коли терміни стають більш науково обґрунтованими та відображають сучасний рівень розвитку військової науки та техніки. А ще важливо відзначити інтеграцію, диференціацію та спеціалізацію термінологічного апарату, що відображає різноманітні аспекти та функціональність військового обладнання та процесів [23, с. 21].

З врахуванням історико-політичного контексту вчені Т. Панько, Л. Туровська, Ю. Шевельов та Я. Яремко наголошують на тому, що проблема мови в Україні набирає нових вимірів, стаючи політичним, соціальним та культурним аспектом [2, с. 125]. Аналіз історичних аспектів української військової термінології нерозривно пов'язаний з політичною історією країни, і потребує дослідження використання мови військовими у різні періоди, коли вони використовували головним чином рідну мову, а коли — мову домінуючої держави. Зазначається, що суспільні, політичні та правові умови не завжди сприяли повному розвитку національної мови, іноді навіть ставили перешкоди

на цьому шляху. Л. Масенко вказує на те, що зміни, які пройшла українська мова протягом радянського періоду, не можна пояснити лише її органічним розвитком [2, с. 112].

Сучасна військово-технічна революція базується на використанні передових наукових досягнень у різних галузях, таких як фізика, хімія, квантова електроніка, мікроелектроніка, інформатика, кібернетика, космонавтика та інші. Цей розвиток призвів до створення нових, більш ефективних систем ракетно-ядерної зброї, таких як крилаті ракети та мобільні міжконтинентальні балістичні ракети. Також спостерігається збільшення рівня механізації армій та сил флоту, а також розробка зовсім нових видів зброї для наземних, морських та повітряних баз. Однією з характерних особливостей цієї революції стала комп'ютеризація, що дозволила значно підвищити точність та швидкість дії більшості видів зброї.

Важливо зазначити, що розвиток озброєння не обмежується лише науково-технічним прогресом. Удосконалення озброєнь відбувається на основі використання досягнень науки у всіх її галузях, включаючи ядерну фізику, біологію та ракетно-космічну техніку. Це свідчить про те, що військова технологія постійно еволюціонує, відзначаючи великий розвиток і суттєве поліпшення в останні роки [20, с. 35].

Зазначимо, що технічний прогрес великою мірою впливає на розширення термінологічного складу мови, але не призводить до створення зовсім нової мови. Він значно збільшує термінологічний арсенал, розширюючи лексичний запас завдяки процесу детермінологізації. Також слід згодитися, що основні універсальні соціальні чинники, що впливають на розвиток термінології в національній мові, включають рівень наукового та технічного прогресу у мовному оточенні, соціально-політичні умови у лінгвістичному середовищі, державна мовна (термінологічна) політика, функціональний статус державної мови та міжнародний статус національної мови. У сучасній лінгвістиці мова розглядається як суспільне явище, і важливою особливістю цього явища є те, що суспільство формує мову,

контролює її та впроваджує у систему комунікаційні інструменти, які відповідають його потребам [18, с. 70].

Розуміння впливу соціального фактора на мову відкриває перед нами широкі можливості для аналізу та інтерпретації лінгвістичних явищ. Зміни в суспільстві, незалежно від їхнього походження, неминуче стимулюють лінгвістичні процеси, оскільки мова відображає потреби та реалії соціуму. Виразним прикладом є збільшення темпів мовної динаміки в кінці ХХ століття, що відбувалося під впливом значних змін у складі та вигляді українського суспільства. Соціальні, політичні, економічні та психологічні трансформації, які траплялися, породжували нові потреби і вимагали відповідних мовних засобів для їх вираження. Важливо враховувати, що ці процеси не можна ігнорувати, оскільки вони відображають об'єктивні потреби нового покоління. Більш вільне та технічно освічене суспільство, що має активні контакти з представниками інших культур, потребує від мови адаптації та розвитку, щоб відповідати новим викликам та вимогам часу. Таким чином, вплив соціального фактора на мову стає особливо помітним у періоди історичних змін та соціальних трансформацій, коли суспільство переживає значні перетворення у всіх сферах своєї діяльності [26, с. 15].

Сфера семантики мовних одиниць є важливим полем виявлення людського фактора, оскільки вона несе в собі не лише інформацію про предмет або явище, а й відображає емоційне сприйняття людиною відповідних реалій, пов'язаних з національно-культурними традиціями та асоціаціями. Це свідчить про те, що зміст мови нерозривно пов'язаний з пізнавальною діяльністю людини та сприйняттям світу через призму культурних, історичних та суспільних досвідів. У другій половині ХХ століття вплив соціально-комунікативного фактора на військову лексику спричинив ряд тенденцій: ускладнення термінології, раціоналізація та економія мовних засобів, інтелектуалізація найменувань, а також інтеграція, диференціація та спеціалізація номенклатури [30, с. 367].

Ураховуючи історико-політичний аспект, вивчення мовного питання в Україні перетворюється з лінгвістичного на політичний, соціальний та культурний. Аналіз історичного контексту української військової термінології тісно пов'язаний з політичною історією країни і передбачає з'ясування того, в яких історичних періодах українське військо використовувало переважно рідну мову, а в яких — мову домінуючої держави. Суспільні, політичні та правові умови на різних етапах української історії не завжди сприяли повноцінному розвитку національної мови, іноді навіть ускладнювали цей процес. Радянський період вніс значні зміни в українську мову, але їх не можна розглядати як результат її природного розвитку. Політична історія України вплинула на розвиток української мови, зокрема на формування її спеціалізованої термінології, і мала активний вплив на внутрішньомовні процеси [2, с. 220].

Л. Туровська, аналізуючи етапи еволюції військової термінології, робить акцент на її стрибкоподібному розвитку. Вона відзначає, що позитивні періоди характеризувалися розквітом військової лексики, коли вона набувала досить вільного та природного розвитку. Це ґрунтувалося на відповідному статусі української мови в суспільстві та її пануванні в усіх сферах життя народу. У негативних періодах, навпаки, відбувався занепад, практично повне згасання процесу формування військової термінології в професійному середовищі [2. С 115].

Автор стверджує, що поява цих тенденцій пов'язана із складною "мовною та військово-термінологічною ситуацією" в Україні на різних етапах її історії і на сучасному етапі. Це включає у себе взаємодію східних і західних україномовних соціумів у першій половині ХХ століття, а також відповідні військові тексти і джерела термінології, наявність еміграції та діаспори як окремого способу існування української мови, а також мовну поведінку особового складу, зокрема командного, сучасних Збройних Сил України [10].

На відміну від зовнішніх факторів, що проявляються очевидними змінами, внутрішні детермінанти мови відіграють важливу роль у мовній

динаміці. Ці внутрішні причини пов'язані з системністю мови і становлять основу для мовних змін. Мовознавці визначають кілька тенденцій лінгвістичних змін, що відображають внутрішні причини мовної динаміки. По-перше, це системна організація мови, яка ґрунтується на взаємозалежності її елементів. По-друге, це тенденція до ускладнення та збагачення мовної структури. Потім йде прагнення до обмеження труднощів у сприйнятті лінгвальної інформації. Далі йдуть тенденція до інтеграції, що співіснує з тенденцією до диференціації елементів мови. Крім того, відзначається принцип економії лінгвальних засобів, де використання однослівних найменувань замість описових зворотів та різні типи скорочень грають важливу роль. Наступною є тенденція до надання переваги більш експресивним мовним формам, що полягає в розширенні стилістично різновартісних позначень з різними емоційно-експресивними значеннями. Нарешті, дія аналогії, або тенденція до змін за аналогією, також відображає внутрішні причини мовної динаміки [4, с. 38].

Мова представляє собою складну систему, де кожен мовний елемент взаємодіє з іншими, утворюючи взаємозв'язки і структуру. Таким чином, зміни в одній частині мови можуть викликати зміни в інших частинах, що свідчить про системність мови. Цей закон системності діє на всіх рівнях мови і виявляється як всередині кожного рівня, так і у взаємодії між ними. Наприклад, зміни у семантиці слова впливають на його синтаксичні зв'язки та форму, а нові синтаксичні відношення можуть призвести до змін у значенні слова, розширення або звуження його значення. Хоча закон мовної традиції очевидний у своїй суті, його дія виявляється в складному взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів, що можуть гальмувати мовні зміни. Цей закон може пояснити стремління мови до стабільності і збереження досягнутого мовного рівня. Однак на дію цього закону впливають і такі чинники, як словники та довідники, які, хоч і не прямо пов'язані з мовою, можуть обмежувати прийняття інновацій [3, с. 28].

Закон традиції часто взаємодіє з законом мовної аналогії, останній з яких проявляється у внутрішньому вирішенні мовних невідповідностей, що виникають при уподібненні одних мовних форм до інших. Це впливає на мовну еволюцію, спричиняючи уніфікацію форм. Проте такий процес може позбавити мову її специфічних семантичних і граматичних особливостей. У такому контексті, стримуюча дія традиції відіграє позитивну роль, допомагаючи зберегти мовні характеристики індивідуальності [74, с. 88].

Внутрішній рух у напрямку уніфікації мовних засобів не лише покликаний спростити сприйняття мови, але й створити більш гармонійну та послідовну систему спілкування. Цей процес проявляється у створенні нових комплексних слів, які у своїй основі мають типові елементи, що сприяє їхній легкості розуміння. В галузі термінології, змінюваність у вираженні слів та понять стимулюється суперечностями в мові, коли різні потреби та впливи вимагають різних способів вираження. Ці процеси взаємодії та протидії між лінгвістичними елементами не лише збагачують мову новими виразами, а й стимулюють її розвиток у напрямку більшої точності та виразності. Внутрішня суперечність в мові відображає складну взаємодію різних лінгвістичних тенденцій та вимог, що приводить до появи нових конструкцій та відображає реальні потреби сучасного мовленнєвого спілкування [69, с. 56].

Лінгвістична традиція виявила великий інтерес до розгляду проблем впливу внутрішніх факторів на розвиток мови, що відкрило шлях для вивчення антиномій у різних аспектах мовної системи. Ці антиномії стосуються різних аспектів мовлення, таких як суб'єкт і об'єкт мовлення, узус та можливості мовної системи, код і текст, план змісту та план вираження, а також інформаційна та експресивна функції мови, а також синхронії та діахронії. Більше того, в науковій літературі відзначається аналіз антиномій, які спричиняють появу загальномовної та термінологічної варіативності, таких як антиномія мови та мовлення, мови та мислення, мовця та слухача, а також акцентується увага на антиноміях, які становлять основу варіативності

термінів, таких як антиномія мовного субстрату та термінологічної сутності спеціального слова та конвенційного в терміні [17, с. 465].

Деякі суперечності між внутрішніми факторами можуть впливати на план вираження мовних одиниць як у загальній літературній мові, так і в фаховій лексиці як її підсистемі. Антиномія між узусом і можливостями мовної системи проявляється в перевазі можливостей мови (системи) над кількістю використовуваних мовних знаків у літературній мові. Традиційна норма зазвичай обмежує або забороняє певні конструкції, тоді як мовна система може задовольняти більш широкий спектр комунікаційних потреб. Це суперечність між нормою та системою мови, яка стала особливо актуальною в останні роки.

Ще одна антиномія, яка ґрунтується на асиметрії мовного знака, полягає у постійному конфлікті між його значенням і самим знаком. Значення може прагнути до нових і більш конкретних способів вираження, тоді як знак може розширювати свій спектр значень або набувати нові. Антиномія між стійкістю і змінністю в мові відображає розуміння мови як діяльності і як продукту цієї діяльності. Мова постійно змінюється, але водночас залишається стабільною.

Антиномія між кодом і текстом виникає зі суперечності між набором мовних одиниць (кодом) і їх використанням у конкретних мовленнєвих актах (текстом). Один і той же термін може мати розгорнуту дефініцію, яка дає докладне пояснення його значення. Зазвичай у тексті спеціалізованої лексики не потрібно пояснювати кожне слово, що дозволяє скоротити його довжину. Однак збільшення обсягу коду може призвести до скорочення тексту, якщо кількість об'єктів номінації залишається незмінною. Але якщо новий знак з'являється для позначення нового об'єкта, це може призвести до збільшення обсягу тексту. Також, збільшення коду може відбуватися через запозичення, коли іншомовне слово перекладається словосполученням [27, с. 65].

Антиномія між інформаційною та експресивною функціями мови, включаючи військову підсистему, проявляється у використанні образних слів,

професійних термінів, жаргонізмів, а також соціально забарвлених варіантів мови та інших засобів мовної експресії.

Усі ці антиномії є внутрішніми стимулами для постійного саморозвитку мови, але їхня інтенсивність може змінюватися під впливом зовнішніх чинників. Мова, як засіб спілкування, постійно еволюціонує та відображає перетворення, що відбуваються в суспільстві. У періоди значних соціальних змін динаміка мовних процесів посилюється, зокрема й у фаховому лексиконі [32, с. 40].

Цей аналіз наукових джерел розкриває, що динаміка фахових субмов, зокрема військової, залежить від впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Внутрішні процеси, що відбуваються всередині лексичної підсистеми й спрямовані на удосконалення знакової системи, переважно зумовлені зовнішнім стимулом, тобто актуалізацією суспільних явищ і понять. Це означає, що мовний механізм намагається надати вже відомому поняттю таке визначення, яке відповідає тенденціям в сучасному розвитку мовної системи. Зовнішні чинники, ніби оформлюючи ці внутрішні процеси розвитку мови, спонукають до цього.

1.2. Особливості семантики військової лексики перської мови

Військова лексика, як один з компонентів лексичної системи, постійно й неперервно розвивається, особливо активно перетворюючись під час періодів соціальних трансформацій. У цих періодах зміни якісної та кількісної природи у військовій лексиці стають найбільш помітними. За словами Т. Михайленко, військова лексика відображає собою одну з "адаптивних мікросистем" національної мови, яка здатна змінюватись або припиняти своє функціонування залежно від комунікативних потреб у військовій сфері. Під "адаптивною мікросистемою" мається на увазі мовна система, яка, під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, пристосовується до умов свого існування, тим самим стаючи динамічною та гнучкою. У зв'язку з цим, Л. Туровська підкреслює, що одним із основних зовнішніх чинників, що впливає

на розвиток військової лексики, є рівень розвитку національної науки, техніки, промисловості та культури. Внутрішнім чинником є стан самої мови, її внутрішнє становище і здатність адаптуватися до змін у суспільстві [33, с. 38].

У сучасному світі військово-технічна революція ґрунтується на використанні передових досягнень у таких областях, як фізика, хімія, квантова електроніка, мікроелектроніка, інформатика, кібернетика, космонавтика та інші напрямки науково-технічного прогресу. На сьогоднішній день були створені якісно нові та надзвичайно ефективні системи ракетно-ядерної зброї, такі як крилаті ракети, мобільні міжконтинентальні балістичні ракети та інші. Помітно збільшилася кількість хімічного надзвичайного озброєння. Військові та флотські сили вдосконалюються завдяки використанню передових технологій, що призводить до підвищення рівня механізації. Були розроблені збройні системи, які включають у себе геофізичну, генетичну, лазерну, пучкову, інфразвукову зброю для земного, морського та повітряного базування [67, с. 25].

Сучасна перська мова (фарсі) зазнала впливу багатьох факторів, що робить розуміння її еволюції складною та багатогранною задачею. Дослідження цієї теми вимагає не лише ретельного аналізу окремих аспектів, а й систематичного поглибленого огляду на різних рівнях лексичної еволюції. Перська мова, як і будь-яка інша, є живим організмом, який постійно змінюється під впливом культурних, соціальних, політичних та технологічних факторів [66, с. 15].

Наявність інкорпорованих слів з арабської, турецької, монгольської та європейських мов є однією з ключових рис сучасної перської мови. Це відбулося через політичні та соціальні перетворення, такі як непокора тазіанців, вплив тюркських урядів та монгольське вторгнення в Іран, що призвели до домінування та впливу їхніх мов на перську. Також велику роль в цьому відіграв розвиток культурних, політичних та комерційних зв'язків між Іраном і Європою під час Каджарського періоду. У цей період відбулася

асиміляція іноземних слів у перську мову, а вплив арабської мови на нову перську лексику поступово заміщувався перськими еквівалентами [43, с. 28].

Перська є складною системою мови, яка включає в себе багато аспектів, включаючи військову термінологію. Вона є результатом взаємодії різних культур та мовних впливів протягом історії. У перська військові терміни мають важливе значення, оскільки вони відображають не лише військову стратегію та тактику, а й культурні та історичні особливості суспільства.

Термінологічна лексика у перська складається з різних складових частин, таких як термінологічні іменники, дієслова і словосполучення. Кожна з цих груп термінів формується згідно з правилами фонетики, морфології та синтаксису мови перська. Окрім того, у сучасній мові перська помітно використання асимільованих термінів, що є результатом впливу зовнішніх культурних та мовних факторів.

Розвиток військової лексики у перська відбувався під впливом різних історичних подій та суспільно-політичних змін. Зокрема, військові конфлікти та внутрішні перетворення в Ірані мали значний вплив на розвиток військової термінології у перська. Ці події викликали не лише зміни в самій лексиці, але й стимулювали появу нових термінів та виразів, які відображали нові реалії та вимоги сучасного військового життя [64, с. 40].

Одним із аспектів, який потребує досліджень, є вплив військової сфери на лексичний склад перської мови. Військова термінологія є важливою складовою мови та відображає військову стратегію, технології та культурні цінності країни. Оскільки технологічний прогрес і суспільні зміни постійно впливають на військову сферу, це призводить до змін у військовій термінології та її адаптації до сучасних реалій. Наприклад, з появою нових видів зброї та військової техніки з'являються нові терміни, які описують їх функції та характеристики. Крім того, у зв'язку зі змінами у військовій доктрині та стратегії, може змінюватися і термінологія, що відображає ці концепції. Також важливим аспектом є адаптація перської мови до міжнародних стандартів та

співробітництво з іншими країнами, що також може впливати на лексичний склад у військовій сфері.

Цей процес взаємовпливу мов став важливою складовою культурного обміну та глобалізації. Він не лише впливає на розвиток лінгвістичного різноманіття та міжкультурного спілкування, але й збагачує культурну та інтелектуальну спадщину кожної залученої мовної спільноти, розширює можливості взаєморозуміння та співпраці, сприяє розвитку наукових, технологічних та культурних досягнень.

Крім того, зміна технологічного прогресу та соціальних умов також може впливати на словотворення. Наприклад, з появою нових інформаційних технологій можуть з'являтися нові терміни, що відображають їхні функції та можливості. Також, враховуючи швидкий розвиток суспільства, потреби в нових концепціях та поняттях можуть створювати необхідність у формуванні нових слів і виразів. У цьому контексті словотворення виявляється важливим інструментом для розвитку мови, а також для вираження й усвідомлення суспільних змін та тенденцій. Тому вивчення процесів словотворення дозволяє краще розуміти еволюцію мови та її взаємодію з суспільством [65, с. 28].

За словами іранських дослідників, таких як К. Сафаві [70], А. Табатабаїзаде [60] або А. Хормає [63], існує потреба у словотворенні в перській мові. Ця потреба виникає з багатьох чинників, зокрема зі зростанням глобалізації та інтенсивного обміну інформацією між країнами та культурами. За останні десятиліття перська мова стала більш відкритою до впливів інших мов, зокрема англійської, через масштабне використання цієї мови в наукових, технічних, торговельних та культурних сферах. Інтеграція іноземних слів може бути сприйнята як збагачення мови, але в той же час є викликом для збереження автентичності та ідентичності перської мови. Тому потрібно знайти баланс між збереженням традиційної лексики та впровадженням нових термінів, щоб забезпечити відповідність мови сучасним потребам і реаліям [63, с. 58].

Сучасна перська мова є результатом складного процесу еволюції, що розпочався ще в давні часи. Вона виникла на основі середньоперської мови, яка, у свою чергу, походить від давньоперської мови. Сучасний стан перської мови є результатом впливу різних історичних, культурних та політичних чинників на її розвиток.

Сучасна перська відрізняється від своїх попередниць, таких як давньоперська та середньоперська мови, і вимагає спеціальної освіти для її розуміння. Цей етап її розвитку характеризується новими граматичними та лексичними особливостями, які відрізняють її від попередніх варіантів. Така поєднання давніх та нових елементів створює унікальну атмосферу та специфіку цієї мови [52, с. 28].

Семантична структура слова не лише відображає систему цінностей і особливості сприйняття світу певним народом, а й відтворює його культурні та історичні нюанси. Вивчення цієї структури дозволяє нам краще зрозуміти значення та важливість окремих слів в контексті конкретної культури.

Словотвір відіграє важливу роль у цьому процесі, оскільки через нього відбувається організація мовної дійсності. Кожне слово має свою внутрішню форму, яка відображає не лише його семантичне значення, а й культурні асоціації та відтінки. Іншими словами, словотвір не просто називає об'єкти чи поняття, а й впливає на сприйняття та інтерпретацію цих об'єктів чи понять у мовній спільноті [52, с. 30].

Військова лексика є важливою складовою мовного апарату в контексті військової діяльності. Вона охоплює широкий спектр термінів, які використовуються для унікального опису військових процесів, стратегій, технологій та обладнання. Крім того, вона включає елементи, які не лише передають об'єктивні поняття, але й мають відтінок емоційного забарвлення, пов'язаного з військовим життям та його особливостями. Ці емоційно забарвлені елементи часто функціонують як стилістичні варіанти до відповідних військових термінів, що дозволяє військовим співробітникам та журналістам використовувати більш різноманітний та експресивний мовний

ресурс при комунікації та описі подій у військовій сфері. Прикладами таких термінів слугують воїн – [jangju] – (جنگجو) в позитивному ключі, коли мова йде про військових своєї країни, або окупант – [sāken] – (ساکن) чи сіоніст – [sahyunist] – (صهیونیست), в контексті ворога, найчастіше коли мова іде про Ізраїль [45, с. 24].

" حمله رژیم صهیونیستی به مقر دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران در دمشق " [41]

«Напад сіоністського режиму на дипломатичну штаб-квартиру Ісламської Республіки Іран у Дамаску»

Загалом можуть виникати труднощі при перекладі військових термінів через їх багатозначність. Оскільки деякі терміни можуть мати кілька значень або використовуватися у різних контекстах, це може призвести до неправильного розуміння тексту чи повідомлення. Щоб забезпечити точний переклад, необхідно чітко визначити, до якої термінологічної системи належить кожен термін, і враховувати його специфіку під час вибору перекладу, наприклад слова: (پیشرفت) – [pišraft] – може означати прогрес, досягнення, або просування (в значенні захоплення території), (تفنگ) – [tofang] – є повним відповідником англійського “gun” і може означати як конкретний вид зброї, так і поняття «зброя» загалом в більш розмовному значенні. Іншим прикладом труднощів при перекладі може стати багатозначність терміна в англійській мові, так як зараз більшість перських словників дають переклад саме на цю мову. Прикладом може слугувати термін (مخزن) – [maxzan] – цистерна, що англійською буде “tank”, що може ввести в оману недосвідченого перекладача, так як цей англійський термін також має значення танк – [tānk] – (تانک) [68, с. 45].

Сучасна військова термінологія постійно еволюціонує, змінюючись у відповідь на потреби та вимоги сучасних військових умов. Цей процес змін необхідний через кілька причин. По-перше, деякі терміни старіють і втрачають свою актуальність в сучасному контексті військової діяльності. По-друге, реорганізація та модернізація збройних сил призводить до появи нових структур та концепцій, які потребують відповідної термінологічної бази. По-

третє, швидкий технологічний прогрес у сфері військової техніки та зброї призводить до появи нових зразків зброї та устаткування, для яких також потрібно створювати відповідні терміни. Нарешті, нові методи ведення війни вимагають використання нової термінології, яка відобразить сучасні стратегії та тактики військових дій. Одним з найскладніших аспектів у розвитку військової термінології є створення термінів, які точно передавали б унікальні поняття, характерні саме для англомовного військового середовища, і не мали аналогів у мовах інших країн. Наприклад англійські терміни “rocket” та “missile” перекладаються одним словом ракета – [mušak] – (موشک), а в ситуаціях коли переклад потребує більшої точності використовують уточнення «керована» – [hedāyat šavande] – (هدایت‌شونده) або «некерована» – [hedāyat našode] – (هدایت نشده) [59, с. 34].

" اوکراین در چندین مورد با موفقیت از این موشک برای زدن نقاطی در کریمه تحت اشغال روسیه،

از جمله علیه ناوگان دریای سیاه این کشور، استفاده کرده است. " [50]

«Україна кілька разів успішно використовувала цю ракету для ураження точок в окупованому Росією Криму, в тому числі проти Чорноморського флоту країни.»

Таким чином, словотвір виступає як носій культурної та історичної інформації, що передається від покоління до покоління. Вивчення його механізмів допомагає нам краще зрозуміти сутність мови та культури, розкриваючи тонкі відтінки значень та цінностей, які в них закладені.

Однією з ключових причин лексичних змін у сучасній епохі є формування ісламських революцій в Ірані та різноманітні політичні та соціальні аспекти, що супроводжують цей процес. Ці ісламські революції спричинили значні зміни в житті суспільства, включаючи вплив на мову та лексичний склад перської мови. У контексті ісламських революцій, іслам став важливим фактором у формуванні суспільства та культури Ірану. Ісламські принципи та цінності відображаються у великій кількості нових термінів та виразів, які використовуються в різних сферах життя, включаючи політику, соціальні відносини, економіку та релігію. Створення ісламських шкіл та

підтримка релігійних переконань також вплинули на лексичний склад мови. Нові концепти та терміни, пов'язані з ісламською доктриною та вченням, стали невід'ємною частиною мовного апарату та використовуються для вираження релігійних ідеалів та принципів [61, с. 23].

Лексичні зміни становлять одну з найбільш очевидних і поширених форм мовних трансформацій порівняно з синтаксичними та фонетичними змінами. Можна стверджувати, що ці зміни виявляються досить відчутно для більшості носіїв мови. З точки зору лексичних змін, ми спостерігаємо як старі слова відходять у забуття, або навпаки, нові слова з'являються та набувають популярності.

Проблема, яка ще не повністю вирішена в сучасній лексиці перської мови, – це формування військової термінології та її розширення новими термінами. В результаті впливу західноєвропейських мов на мову перська іноземні терміни асимілюються в мові перська, що призводить до утворення термінів за допомогою словотворчих прийомів або за допомогою сленгу. У сучасній мові перська поряд з оригінальними військовими термінами активно використовуються асиміляційні терміни. Це явище почало розвиватися в останні роки минулого століття в результаті суспільно-політичних подій і військових конфліктів, в яких приймає участь Іран. Нові поняття і терміни з'являються на тлі швидкого технологічного прогресу і змін в геополітичній ситуації регіону, що призводить до необхідності постійного оновлення військового словника та його адаптації до нових реалій. Одним з ключових аспектів цієї проблеми є також необхідність створення спеціалізованих термінологічних словників та довідників з військової лексики для забезпечення точності та єдності термінології у військових справах [49, с. 31].

Військова термінологія мови перська, як і у будь-якій іншій мові, є унікальною і відображає особливості та потреби військової сфери конкретної культури. Перська має терміни, які не мають прямих еквівалентів в інших мовах, і вони часто виникають у зв'язку з унікальними аспектами перської військової діяльності. Наприклад, система військових звань і

рангів в іранській армії може мати специфічні терміни, які точно відображають ієрархію та структуру військового командування, притаманну саме перськомовному контексту.

Цей військовий лексикон у перська наразі може бути унікальним і не мати прямих аналогів у мовах інших країн. Це свідчить про те, що військова термінологія перська відображає не лише технічні аспекти військової справи, але й глибоко укорінені в культурі та історії Ірану. Вивчення цієї термінології може розкрити не лише військові стратегії та тактики, але й соціокультурні та історичні аспекти іранського суспільства [71, с. 34].

Однак, необхідно враховувати, що в контексті глобалізації та міжнародних військових операцій, де взаємодіють представники різних культур і мов, може виникати потреба у стандартизації термінології або її адаптації для зручного спілкування та розуміння між різними військовими підрозділами. Таким чином, вивчення військової термінології перська стає важливою складовою для розуміння не лише внутрішніх аспектів іранської військової сфери, але й для сприяння міжнародному співробітництву та взаєморозумінню.

Словотворення – це не лише процес формування нових слів, а й ключ до розуміння глибинних аспектів мови та культури. Провідні дослідження в області лінгвістики підкреслюють важливість вивчення термінології та її взаємозв'язку з семантикою та когнітивними процесами.

Розгляд словотворення дозволяє розкрити, які елементи позамовної дійсності маркуються через мову, і які саме значення вони несуть для співтовариства. Аналіз способів словотворення розкриває суб'єктивність та культурні особливості мовного вибору, що відображаються у формуванні та розвитку мовних засобів [73, с. 13].

Результати наукових досліджень показують, що вивчення семантико-когнітивних аспектів термінології є важливим не лише для розуміння культурних та історичних особливостей різних етносів, але й для розвитку теорії термінознавства.

Поглиблене дослідження семантико-когнітивного аспекту словотворення дозволяє не лише відкрити нові шари мовної структури, але й проникнути в певну концептосферу індивідів різних культур та сприяє збагаченню лексичного та культурного арсеналу мови [68, с. 34].

Семантична трансформація у перекладі є складним процесом, що включає різні стратегії та методи для забезпечення максимальної адекватності та зрозумілості оригіналу. Додавання може включати в себе введення нових деталей або контексту, які доповнюють або розширюють оригінальний текст. Опущення, навпаки, передбачає видалення або скорочення певних елементів тексту, які можуть бути менш важливими або несуттєвими для перекладу. Конкретизація відображається у більш детальному поясненні або уточненні понять чи ідей, що мають бути передані. Генералізація, навпаки, спрощує або узагальнює інформацію з метою полегшення її розуміння. Антонімічний переклад передбачає введення антонімічних конструкцій для передачі протилежних понять чи ідей. Модуляція забезпечує логічне виведення значення перекладених лексем з врахуванням контексту та інших факторів. Компенсація, у свою чергу, дозволяє втрачені елементи сенсу перекладу бути відновленими або переданими за допомогою інших засобів в тексті перекладу.

Такий підхід вивчення словотворення відкриває широкі можливості для аналізу та розуміння мовної та культурної спадщини, що дозволяє нам краще зрозуміти не лише мову, а й самих людей, які нею користуються [63, с. 32].

Розглянувши процес розвитку військової справи в Ісламській республіці Іран, ми можемо відзначити активну роль Академії перської мови у формуванні сучасної військової термінології. Створений департамент з підбору військових термінів заслуговує на особливу увагу, оскільки він відіграє ключову роль у впровадженні нових термінів та концепцій у військово-оточення. Згідно з висловлюваннями генерал-майора Сейеда Хасана Фірузабаді, цей департамент визнаний одним з найбільш активних і успішних підрозділів Фархангестану [65, с. 65].

Не менш важливим є той факт, що кількість еквівалентів для армійської лексики постійно зростає. За останні роки було впроваджено понад 1300 нових термінів, що свідчить про високі темпи розвитку військової термінології в перськомовному просторі [47, с. 15].

Що стосується словотворчих процесів, то модельне словотворення продовжує залишатися основним методом формування нових термінів у перській мові. Хоча запозичення все ще зустрічаються, проте кількість еквівалентів, що впроваджуються, дозволяє бути оптимістичними щодо майбутнього розвитку військової термінології. Часто зустрічаються кальки, але вони використовуються з ідентичними компонентами, що свідчить про певний ступінь автентичності та адаптації нових термінів до мовної системи [39, с. 17].

Висновки до першого розділу

Отже, військова лексика є важливою складовою мовного апарату в контексті військової діяльності. Вона охоплює широкий спектр термінів, які використовуються для унікального опису військових процесів, стратегій, технологій та обладнання. Ця специфічна лексика дозволяє військовим командам чітко та конкретно комунікувати під час різних ситуацій, включаючи бойові дії, тренування, стратегічне планування та координацію операцій. Вона використовується для опису різних аспектів військової справи, включаючи такі, як тактика, зброя, військова техніка, логістика, комунікації та безпека. Завдяки військовій лексиці команди можуть ефективно спілкуватися між собою, координувати свої дії та реагувати на зміни в ситуації на полі бою. Таким чином, військова лексика відіграє ключову роль у забезпеченні успішності військових операцій та збереженні життів військовослужбовців.

Внутрішні системні зміни у фаховій лексиці переважно є соціально зумовленими. А свідомий вплив суспільства на розвиток мови відбувається шляхом зміни соціальних функцій мови та цілеспрямованого її пристосування до функціонального завдання в конкретному суспільстві. У цьому контексті

важливо зазначити, що мова як засіб спілкування постійно зазнає змін і відбиває перетворення, що відбуваються в соціумі. В переломні періоди суспільного життя динамічні мовні процеси посилюються, зокрема у фаховому фонді.

Ці процеси відображають постійну динаміку мови та її розвиток під впливом суспільних та культурних змін. У контексті дослідження цієї динаміки варто також розглянути вплив технологічного прогресу на формування та еволюцію фахової лексики, що може відбуватися через впровадження нових термінів, специфічних для певних сфер діяльності. Такі процеси становлять важливу складову мовної динаміки та варто їх ретельно вивчати з метою збереження та вдосконалення мовних систем.

Сучасна військова термінологія постійно еволюціонує, змінюючись у відповідь на потреби та вимоги сучасних військових умов. Цей процес змін необхідний через кілька причин. По-перше, деякі терміни старіють і втрачають свою актуальність в сучасному контексті військової діяльності. Термінологія, яка колись була актуальною та використовувалася з великою інтенсивністю, зараз може бути застарілою або непридатною для використання в сучасних військових операціях. По-друге, реорганізація та модернізація збройних сил призводить до появи нових структур та концепцій, які потребують відповідної термінологічної бази. З'явлення нових стратегічних підрозділів, тактичних підходів та організаційних змін вимагає введення нових термінів або перегляду існуючих. По-третє, швидкий технологічний прогрес у сфері військової техніки та зброї призводить до появи нових зразків зброї та устаткування, для яких також потрібно створювати відповідні терміни. Розвиток військової технології включає в себе впровадження нових видів зброї, техніки та обладнання, що вимагає розробки нових термінів для їх опису та класифікації. Таким чином, постійне оновлення військової термінології є важливою складовою сучасних військових дій та забезпечує збройним силам необхідні інструменти для ефективного виконання їхніх завдань.

Сучасна військово-технічна революція базується на використанні передових наукових досягнень у різних галузях, таких як фізика, хімія, квантова електроніка, мікроелектроніка, інформатика, кібернетика, космонавтика та інші. Однією з характерних особливостей цієї революції стала комп'ютеризація, що дозволила значно підвищити точність та швидкість дії більшості видів зброї. Використання комп'ютерних технологій у військовій сфері дозволяє не лише ефективно керувати та координувати військові операції, але й забезпечує підвищену безпеку та точність управління зброєю та технікою. Технології штучного інтелекту, супутникової навігації, дронів та розумних систем стеження стали необхідними компонентами сучасного військового арсеналу, що значно змінює стратегію та тактику ведення війни.

РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ПЕРСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ

2.1. Особливості словотвору перської військової лексики

На сучасному етапі розвитку мовознавства, у зв'язку з прогресом лінгвістичної когнітології, особливо важливим стає дослідження словотвору з орієнтацією на розуміння його ролі в когнітивних процесах. Це вивчення спрямоване на те, щоб з'ясувати, як саме процеси словотвору впливають на перетворення та зберігання знань, як вони впливають на організацію знань у свідомості представників певної культури або мовної спільноти.

Одним із найбільш продуктивних шляхів поповнення складу військової лексики виступає спосіб модельного словотвору. При цьому за основу можуть братися як іранське коріння іменників, так і основи дієслівних імен. Найпоширеніші види – афіксальне та напівафіксальне словотвори, їх комбінації, а також додавання основ [47, с. 56].

Префікси в перській мові виконують різноманітні функції та можуть надавати термінам нові семантичні відтінки та визначення. Їхній вплив на значення слова може бути значним і варіюватися в залежності від контексту та специфіки використання. Розуміння цих механізмів допомагає краще розкрити семантичний потенціал мови та її можливості у формуванні нових концепцій та ідей.

Аналізуючи словотворчий процес у перській військовій термінології, можна виділити ряд продуктивних префіксів з різними семантико–когнітивними значеннями. Це дозволяє з'ясувати, які конкретні смисли, з точки зору носіїв перської мови, заслуговують на економне вираження, що може бути увіковічено у словотворчому елементі певного терміна чи поняття. Такий аналіз також дозволяє визначити, який обсяг інформації виділяється тим чи іншим словотворчим елементом з загального потоку знань про світ [59, с. 34].

Продуктивні префікси у перській військовій термінології можуть відображати різні аспекти, такі як час, місце, характеристики, дії та інші.

Наприклад, префікс [piš–] (پیش), досл. «до, перед», може вказувати на передній, початковий чи попередній характер об'єкта чи дії. Прикладами використання цього префіксу можуть слугувати такі терміни (پیشاهنگی) – [pišāhangī] – розвідка, передовий, передбачуваний напад. [pišrow] – (پیشرو) – передовий, той що пішов вперед, прогресивний. [pišmargeh] – (پیشمرگه) – передова армія, передовий бійцівський підрозділ, що оперує в передній лінії. [pišāni] – (پیشانی) – лоб, чоло, голова колони, яка є частою мішенню в бойових ситуаціях.

"نیروهای روسیه در پیشروی های اخیر چندین روستا در شرق اوکراین را تصرف کرده اند، که با

بهربرداری از کمبود سلاح و نیرو در اوکراین انجام می شود." [35]

«Російські війська захопили кілька сіл на сході України під час нещодавнього просування, скориставшись відсутністю в Україні зброї та живої сили.»

– префікс [bā–] (با) походить від середньоперського прийменника abāg–arāk (з, разом). Використовується, головним чином, для утворення якісних прикметників з семантичним значенням «той, що має щось» чи «той, кому належить щось». Префікс (با) приєднується до абстрактного іменника, як правило, арабського чи перського походження: відданий – [bā xātar] – (با خاطر); дисциплінований; (با انضباط) – [bā ānzebāt] – бувалий, досвідчений; (با تجربه) – [bā tajrobe] – вольовий. Ці прикметники можуть утворювати складені термінологічні словосполучення і поняття, що використовуються у військовому дискурсі для пояснення або характеристики. Наприклад: дисциплінований солдат [sarbāz-e bā ānzebāt] – (سرباز با انضباط); досвідчений офіцер – [afsar-e bā tajrobe] – (افسر با تجربه). Цим префіксом у свідомості носіїв мови виокремлюється наявність певного явища. В окремих випадках терміни з цим префіксом (با) також можуть використовуватися як прислівники та прикметники: Обережно! – [bā ehtiyāt] – (با احتیاط!) [67, с. 45].

– префікс [bi] – (بی) походить від середньоперського префікса abē–arē. Несе в собі концептуальний зміст (далі – КЗ) «відсутності якоїсь якості», характеристики чи заперечення чогось: безпілотний (літак) (КЗ – відсутність пілота) – [bi xalabān] – (بی خلبان); бездротовий (рація) (КЗ – відсутність дроту) – [bi sim] – (بی سیم); нестійкий (КЗ – відсутність стабільності) – [bisobāt] – (بیثبات); бездимний – (КЗ – відсутність диму) – [bi dud] – (بی دود); недисциплінований (КЗ – відсутність порядку) – [bi nezam] – (بی نظم); безвольний (КЗ – відсутність волі) – [bi ārāde] – (بی اراده); нерухомо (КЗ – відсутність руху) – [bi harekat] – (بی حرکت) [65, с. 38].

– префікс [nā] – (نا) приєднується до іменника та несе значення «відсутності чогось»: турбулентний (КЗ – відсутність спокою) – [nā āgām] – (نا آرام); ненадійний, небезпечний (КЗ – відсутність безпеки, надійності) – [nā amn] – (نا امن); перехідний, тимчасовий (КЗ – відсутність стабільності) – [nāpāydār] – (نا پایدار); невдача, провал (КЗ – відсутність потужності) – [nātavāni] – (نا توانی). Шляхом семантико-когнітивного аналізу префіксального способу утворення слів у перській військовій термінології можна встановити, що ці префікси використовуються для вираження відсутності певної якості чи предмету в уявленні мовців.

– префікс [bāz–] (باز) має семантичне значення «повторного, ретельного виконання чогось»: (بازرسی در زمین) – [bāzresi-ye darzamin] – вибіркова перевірка; (بازدید زمین) – [bāzdid-e zamin] – топографічна зйомка; (بازنمودن راه) – [bāz namudan-e rāh] – розчистка дороги; (بازگشت) – [bāzgašt] – повернення отримання даних [68, с. 34].

– префікс [ham–] (هم) походить від давньоперського hama. У Бехістанському надписі царя Дарія I виявлено приклад використання префіксу у слові "hamariyar" зі значенням "від того ж самого батька" щодо брата. Цей префікс додається до іменника та формує іменники та прикметники. спільна приналежність: координація вогню – [ham ātaš–e āhangī] – (هم آتش آهنگی); однополчанин – [ham xedmat] – (هم خدمت); супровід – [hamrāhi] – (همراهی);

супутник – [hamrāh] – (همراه). Цей префікс є засобом формування у свідомості носіїв мови маркеру певного скоординованого явища.

– префікси [qeyr] – (غیر) та [zed] – (ضد) – у свідомості іранців мають значення «відсутності» та «проти–, анти»:

префікс [qeyr] – (غیر): неозброєний – [qeyremosallah] – (غیر مسلح); (غیر رسمی) – [qeyrerasmi] – неофіційний; (غیر امن) – [qeyreamn] – небезпечний; (غیر زره) – [qeyrezereh] – неброньований; (غیر متمرکز کردن) – [qeyremotemarkez kardan] – децентралізувати; (غیر نظامی کردن) – [qeyrenezāmi kardan] – демілітаризувати.

" تلویزیون کردستان-۲۴ به نقل از بارزانی گزارش داد، اربیل از محمد السوداني نخست وزیر عراق می‌خواهد برای کنترل این وضعیت غیرقابل قبول فوراً مداخله کرده و جان شهروندان و تظاهراتکنندگان را حفظ کند " [72]

«Телебачення Kurdistan-24 повідомило, цитуючи Барзані, що Ербіль просить прем'єр-міністра Іраку Мохаммада Ас-Судані негайно втрутитися, щоб контролювати цю неприйнятну ситуацію та врятувати життя громадян і демонстрантів.»

префікс [zed] – (ضد): (ضد اطلاعاتی) – [zed-e etelā`ati] – контррозвідка; (ضد خمپاره‌انداز) – [zed-e xompāre andāz] – контр мінометний; (ضد موشک) – [zed-e mušak] – протиракетний; (ضد زره) – [zed-e zereh] – бронебійний. Ці префікси функціонують як призма формування в свідомості мовців певного оцінного ставлення до конкретного явища чи якості, що вказує на їхню відсутність або негативне сприйняття. [65, с. 54].

Проаналізувавши 200 лексичних одиниць, було встановлено що, утворені за допомогою префіксального способу словотвору 6 слів, що складає 3% з усіх представлених термінів.

Дослідження семантичного значення цих префіксів дозволяє краще розуміти те, як вони сприймаються носіями мови і як вони впливають на сприйняття військових термінів та понять. Такий аналіз допомагає покращити якість військових текстів та документації, забезпечуючи їхню більш точну та ефективну комунікацію.

Розглянемо важливість вивчення взаємодії префіксів та основної словотворчої частини терміну в перській мові в контексті лінгвістичних досліджень. Ця тема належить до області морфології, а саме до дослідження процесів творення нових слів та їхнього значення. Взаємодія префіксів та основи є важливим аспектом словотворення, який відображає культурні, історичні та соціальні аспекти мови.

Крім того, вивчення взаємодії префіксів та основної частини терміну дозволяє зрозуміти процеси культурного та соціального впливу на мову. Історичні та культурні зміни в суспільстві можуть відображатися у формуванні нових слів та термінів, які відображають потреби та цінності спільноти [58, с. 45].

Серед афіксальних словотвірних елементів у перській військовій термінології найбільш поширений суфікс (ى) – «i» або «йа-йє масдарі», що використовується для утворення іменників та прикметників:

- (پلکانى) – [pellekāni] – трибуни – від (پلکان) – [pellekān] – сходи + суфікс ى–;
- (راهبردى) – [rāhbordi] – стратегічний – від (راهبرد) – [rāhbord] – стратегія + суфікс ى–.

Більшість прикметників, що входять до складу калькованих та напівкалькованих поєднань утворені із застосуванням даного суфікса:

(آموزشى) – [āmuzeši] – навчальний – від (آموزش) – [āmuzeš] – освіта + суфікс ى–; (ساعتى) – [sā`ati] – вартовий – від (ساعت) – [sā`at] – годинник + суфікс ى–; (صوتى) – [souti] – акустичний – від (صوت) – [sout] – звук + суфікс ى–; (اعلاميه اى) – [e`lāmiyueyi] – агітаційний, від (اعالميه) – [e`lāmiyue] – агітація, заява + суфікс ى–, відокремленого розділовою літерою ^۱ [71, с. 54].

Суфікс «ار» (–ār) вказує на виконувану дію або особу, яка виконує цю дію. Деякі приклади дієприкметників, утворених за допомогою цього суфікса:

1. (بستار) – [bastār] – від (بست) – [bast] – основа минулого часу (ОМЧ) дієслова «закривати» («بستن») + суфікс «ار» (–ār) = затворник, той, хто закриває.

2. (راهبردار) – [rāhbaradār] – від (راهبرد) – [rāhbarad] – «стратегія» + суфікс «ار» (–ār) = стратег, той, хто розвиває стратегію.

3. (همساران) – [hamsarār] – від (همسر) – [hamsar] – «співмешканець, подружжя» + суфікс «ار» (–ār) = подружжя, той, хто є співмешканцем [67, с. 43].

Проаналізувавши 200 лексичних одиниць було встановлено, що утворені за допомогою суфіксального способу словотвору 30 слів, що складає 15% з усіх представлених термінів.

Отже, вивчення взаємодії префіксів та основної словотворчої частини терміну в перській мові є важливим напрямом лінгвістичних досліджень, що сприяє розширенню нашого розуміння мови, культури та суспільства.

Для напівафіксальної моделі утворення термінів у перській мові характерне використання іменних та дієслівних напівафіксів. Підіменними найчастіше прийнято розуміти іменники, що втратили свою самостійність, які перетворилися на словотвірні елементи. Яскравим прикладом таких афіксів служить суфікс (گاه) [–gāh], що має значення «місце»: термін (ایستگاه) – [istgāh] – місце розташування, термінал, утворений в результаті розширення значень терміну «зупинка», яке, у свою чергу, з'явилося в результаті поєднання основа теперішнього часу (далі ОТЧ) дієслова (ایستادن) – [istādan] – стояти + афікс (–گاه).

" پاکستان هیچ پایگاهی به نیروهای خارجی نمی‌دهد " [42]

«Пакистан не надає жодної бази іноземним силам»

Однак дієслівні напівафікси отримали значно ширше застосування в словотворенні військових термінів: (گیر باران) – [gir-e bārān] – плащ-дошовик – від (باران) – [bārān] – дощ + (گیر) – [gir] – ОТЧ дієслова (گرفتن) – [gereftan] – брати, приймати; (سرعت نگار) – [sor`at-e negār] – тахограф, тахометр – від (سرعت) – [sor`at] – швидкість + (نگار) – [negār] – ОТЧ дієслова (نگاشتن) – [negāštan] – записувати; (یاب سرعت) – [yāb-e sor`at] – спідометр, прилад вимірювання швидкості – від (سرعت) – [sor`at] – швидкість + (یاب) – [yāb] – ОТЧ дієслова (یابیدن) – [yābīdan] – знаходити;

Одним з найпоширеніших елементів є [puš] (پوش) – ОТЧ дієслова (پوشیدن) – [pušidan] – надягати або покривати: (برپوش) – [barbuš] – верхня частина військової форми, приблизно шинель або кітель – від (بر) – [bar] – поперек, груди + (پوش) – [buš] – надягати; (پوش سان) – [puš-e sān] – френч або «військова туніка», здебільшого парадна – від (سان) – [sān] – парад, огляд + (پوش) – [puš] – надягати; (پوش ساق) – [buš-e sāq] – гетри, «Портянки» – від (ساق) – [sāq] – нога, гомілка + (پوش) – [puš] – надягати [39, с. 35].

Частина слів утворена одночасно з використанням афіксів і напівафіксів: (تندخیزی) – [tondxizi] – бойова повітряна тривога, що супроводжується швидким підйомом винищувачів в небо – від (تند) – [tond] – швидкий, квапливий + (خیزی) – [xiz] – ОТЧ дієслова (خیزیدن) – [xizidan] – вставати, підніматися + ی – [kārgozini] – Ад'ютант Генерального штабу – від (کار) – [kār] – робота + (گزین) – [gozin] – ОТЧ дієслова (گزیدن) – [gozidan] – віддавати перевагу, вибирати + ی;

Зустрічаються також випадки слова слів за один термін. Найчастіше, складні імена представлені копулятивами, тобто складові частини знаходяться в рівноправних відносинах: (رزم نامه) – [razmnāme] – сценарій бойових дій – від (رزم) – [razm] – сутичка + (نامه) – [nāme] – лист; (تیرنشان) – [ternešān] – мета – від (تیر) – [tir] – постріл + (نشان) – [nešān] – мітка [47, с. 34].

У зв'язку з розповсюдженою омонімією в перській мові іноді виникають труднощі у визначенні походження деяких термінів. Наприклад, слово (راهبرد) – [rāhbord] – стратегія, можна трактувати як створене напівафіксальним способом: (راه) – [rāh] – шлях, спосіб + (برد) – [bord] – як ОТЧ дієслова (بردن) – [bordān] – у значенні перемагати; І в той же час, можна уявити його як складне слово – продукт складання основ: (راه) – [rāh] – шлях, спосіб + (برد) – [bord] – користь, виграш [65, с. 35]

Також слово (نیرو) – [niru] – силу, потужність чи енергію військового знаряддя або дії, при використанні з іншими словами утворює значну частину військових термінів. (نیروی هوایی) – [niru-ye havāyi] – повітряні сили, авіація. (نیروی زمینی) – [niru-ye zamīni] – наземні сили, армія. (نیروی دریایی) – [niru-ye daryāyi] – морські сили, військовий флот. (نیروی مخابراتی) – [niru-ye moxāberāti]

– військовий зв'язок, комунікації. (نیروی انفرادی) – [niru-ye enferādi] – індивідуальні сили, окремі військові підрозділи.

" عدم تجهیز و آموزش کافی نیروهای تازه نفس در اوکراین منجر به آن شده است که برخی از آنها

از زمان تهاجم تمام عیار روسیه در فوریه ۲۰۲۲ تا به امروز بدون وقفه در میدان جنگ باشند. " [35]

«Відсутність належної підготовки та оснащення нових сил в Україні призвело до того, що деякі з них безперервно перебувають на полі бою після повномасштабного вторгнення Росії в лютому 2022 року.»

Отже, проаналізувавши 200 лексичних одиниць військової термінології, яка зазначена у словнику (див. Додаток 2), можна зробити висновок, що терміни, які були утворені шляхом афіксації та напівафіксації складають 46 слів (тобто 23% від загальної кількості), спосіб складання основ було використано у 40 термінів (20%) і всі інші 78 слова (39%) були створені за допомогою комбінації різних способів словотвору (див. Рис. 1).

З цього можна зробити такий висновок, що найбільше у відсотковому співвідношенні лексики, яка була сформована за допомогою комбінованого способу, а отже, це показує складність та оригінальність формування перської військової лексики.

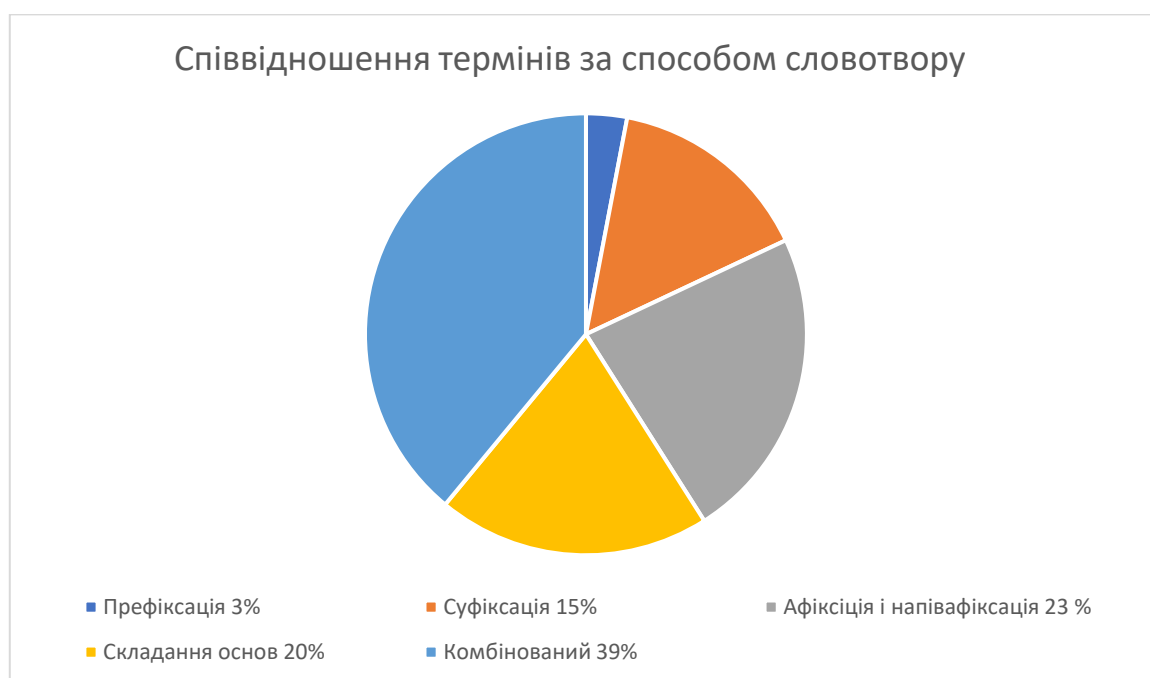

Рис. 1. Співвідношення перської військової лексики за способом словотвору

2.2. Запозичення військової лексики з інших мов у перську мову

У дослідженні розвитку лексики перської мови важливе місце відводиться аналізу іншомовних запозичень. Вони становлять значну частину лексичного складу мови та відображають динаміку культурних, соціальних та історичних зв'язків з іншими народами і країнами. У цьому розділі роботи планується докладно розглянути процеси запозичення в перську мову, вивчити вплив цих запозичень на лексичний склад та функціонування перської мови в сучасному контексті. Будемо досліджувати різноманітні аспекти іншомовних впливів на перську лексику, відстежуючи їхній шлях від появи до інтеграції у мовний фонд.

З причини того, що запозичення з англійської мови займають позицію однієї з найбільших груп запозичень в сфері військової лексики перської мови, для кращого розуміння важливо сказати кілька слів і про словотвір в англійській [68, с. 54].

Формування військової термінології відбувається за допомогою звичайних способів словотвору, які є характерними для англійської мови. Це включає морфологічні та лексико–семантичні процеси, а також використання запозичень як з інших галузей науки та техніки, так і з інших мов, а також формування на основі словосполучень. Утворення термінів–слів відбувається в основному шляхом застосування афіксації, яка дозволяє додавати до основи слова певні префікси та суфікси для створення нових термінів, які відображають різноманітні аспекти військової сфери.

Скорочення – це поширений спосіб морфологічного словотвору в англійській військовій лексиці, за якого відбувається скорочення певної частини звукової оболонки чи графічної форми слова. Особливий вплив на інтенсивність і поширеність цього явища мають особливості стилю військових документів, які мають бути лаконічними та стислими. Багато термінів набувають статутного варіанта скороченого написання, що робить їх більш зручними для використання в спеціальних умовах військової комунікації. Проте таке вживання скорочень у письмовій мові не є словотвором у прямому

сенсі, оскільки в такий спосіб не утворюються нові слова, а лише використовується умовна система позначення вже існуючих лексичних одиниць [71, с. 45].

Терміни-словосполучення утворюються шляхом додавання до основного терміну, що визначає загальне поняття, додаткових ознак або характеристик, що конкретизують його. Ці терміни фактично розглядають певне поняття під загальним ракурсом, вказуючи на його специфічні особливості або аспекти. Таке структуроване утворення термінологічних гнізд дозволяє охопити різноманітні варіації явища або об'єкта, яке позначається, і розкрити їхню специфіку та взаємозв'язок.

Недостатня соціокультурна компетенція перекладача може мати серйозні наслідки для комунікації, включаючи виникнення "комунікативного шуму", який ускладнює зрозуміння та може призвести до припинення ефективної взаємодії. Емоційно забарвлені слова та вирази, що є характерними для англійської військової лексики, виникають з різних спільних причин та мають свої особливості, коли поєднуються з відомими та менш відомими словами. При цьому значна частина такої лексики може стати загальноживаною відповідно до обставин та стати відомою широкому колу людей. Такий процес може відбутися у зв'язку з розповсюдженням певних понять або застосуванням специфічних слів у масових медіа чи громадських обговореннях [68, с. 34].

Загальноживана і широко відома частина емоційно забарвленого шару в англійській військовій лексиці включає в себе різноманітні слова та вирази, які не лише передають конкретні військові концепції, а й надають їм емоційне забарвлення та додатковий контекст. Наприклад, для терміна "просіватися" існує велика кількість емоційно насичених синонімів, таких як "to dash", "to drive", "to forge ahead", "to pour", "to push", "to race", "to roll", "to spear-head", "to steamroll", "to surge", "to sweep", "to thrust" [19; 21; 24; 25] та інші. Ці емоційно забарвлені вирази не лише розширюють асортимент військової лексики, а й додають до неї витонченості та виразності. Вони створюють

можливість для точнішого та емоційно насиченого вираження військових ідей та ситуацій, що робить їх āпопулярними та широко використовуваними в мові військових спеціалістів, а також в широкому загалі комунікації військових.

Можна виділити лексичні запозичення із західноєвропейських мов. Наприклад, терміни з англійської, що передаються за допомогою транслітерації (بمب) – [bobm] – бомба», (تانک) – [tānk] – танк, (رادار) – [rādār] – радар і (مین) – [min] – міна, і німецького (آجودان) – [ājudān] – ад'ютант, представлені у вигляді транскрибування. Найпопулярніша форма запозичення у військовій термінології – калькування. Кальки найчастіше мають англійське походження, і представлені у вигляді ізафетних конструкцій: (پلیس بین الملل) – [polis–e beynolmelal] – Інтерпол – від (پلیس) – [polis] – поліція + (بین الملل) – [beynolmelal] – міжнародний [9].

" بریتانیا از زمانی که روسیه تهاجم تمام عیار خود را در فوریه ۲۰۲۲ آغاز کرد، میلیاردها پوند کمک نظامی به اوکراین ارائه کرده است؛ از **تانک** و موشک‌های هدایت شونده دقیق گرفته تا سیستم‌های دفاع هوایی. " [50]

*«Британія надала мільярди фунтів стерлінгів військової допомоги Україні після того, як Росія почала повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року, від **танків** і високоточних ракет до систем ППО.»*

Наприклад: (تکنیک) – [teknik] – техніка, (تیم) – [tim] – група, команда, (گروپ) – [grup] – група, (واترپروف) – [vātarpruf] – водонепроникний; (سیت) – [sit] – набір, (کامپیوتر) – [kāmpyuter] – комп'ютер, (نرس) – [nars] – «медсестра», (پوستر) – [poster] – «плакат» активно використовуються у вираженні побуту та військової сфери [69, с. 45]. Кожне нове слово, яке приходить у мову з іншої мови, природним чином проходить процес фонетичної, орфографічної, граматичної адаптації цієї мови. У цьому випадку слово зазнає певних змін у читанні, написанні та будові під впливом певних законів мови, тобто іншомовні слова певною мірою підкоряються системі мови-приймача. Наприклад: (ریل) – [rel] – залізниця, (تلگراف) – [telgerāf] – телеграф, (اشترینگ) – [eštering] – кермування, (سیلیندر) – [silinder] – циліндр; (هارن) – [hāran] – ріг; (استاندارد) – [estāndārd] – стандарт, (قوماندان) – [qomāndān] – командир, (سیستم) –

[sistem] – система, (ترافیک) – [trāfik] – рух, (کنترول) – [kontrol] – контроль, (استشن) – [estešen] – станція, (پلان) – [plān] – план, (دیرکت) – [direkt] – прямий, (لوژستیک) – [ložestik] – логістика, (ورکشاپ) – [varksāp] – майстерня, (پرسونل) – [personal] – персонал. Багато іноземних мов, особливо англійська, також використовуються у сфері зв'язку, радіоелектронної боротьби та розвідки: (سویچ) – [frikāns] – частота, (فریکانس) – [kod] – «код», (کود) – [blāk] – блок, (بلاک) – [svič] – перемикач, (جنراتور) – [jenerātur] – генератор, (پاروله) – [pārula] – парола, (پیلوت) – [pilut] – пілот, (والتاژ) – [vāltāž] – напруга, (باند) – [bānd] – діапазон, (مودولاتور) – [modulātur] – модулятор, (مانیپلاتور) – [māniplātur] – маніпулятор, (باطری) – [bātri] – акумулятор, батарея, (اکومولاتور) – [akumulātor] – акумулятор, (میکروفون) – [mikrofon] – мікрофон, (پانل) – [pānel] – панель, (دوپلکسی) – [dupleksi] – дуплекс, (اندیکاتور) – [andikātor] – індикатор. Існує також багато англійських військових термінів у галузі артилерії: (راکت) – [rāket] – ракета, (انجن) – [enjen] – двигун, (لايزر) – [lāyzer] – лазер, а також терміни, введені слешем: (قوه ریکتیفی) – [qove-ye riktifi] – реактивна потужність, (انجن مارش) – [enjen-e mārš] – болотні машини, (تأثیر توجیهی) – [ta'sir-e towjihi] – напрямок удару тощо [2, с 54].

У текстах на тему зброї масового знищення також зустрічається низка військових термінів, які увійшли в мову з англійської. Наприклад: (تروتیل) – [trotil] – тротил, (ازوتوپ) – [ezotop] – ізотоп, (اتوم) – [atom] – атом, (بیالوژیک) – [biāložik] – біологічний, (دیتوناتور) – [ditonātor] – детонатор. Англійські слова також використовуються для назви уніформи збройних сил. Ці слова адаптуються до специфічної звукової системи мови: (یونیفورم) – [uniform] – уніформа, (نکتائی) – [nektāyi] – краватка, (گیتس) – [gites] – гетри [65, с. 54].

Іншою великою групою запозичень звичайно є арабська лексика. Процес прийняття арабських слів у мові фарсі є важливим аспектом культурного взаємозв'язку між народами Ірану та арабським світом. Цей процес став результатом широкого і всебічного прийняття ісламської культури в Ірані. Значна частина арабських слів та виразів увійшла до фарсі завдяки розповсюдженню ісламу в Ірані. Культурні та релігійні зв'язки з арабським

світом стали основою для інтеграції арабських слів у мовлення іранців. Зокрема, іранці широко використовують арабські слова у релігійних текстах, оскільки арабська мова є мовою Корану та ісламських священних текстів. З іншого боку, іранська культура має свою власну унікальність і традиції, що зумовило певну віддасть від арабської мови. Саме тому деякі арабські слова можуть сприйматися іранцями як чужі або непривабливі. Проте, незважаючи на це, арабські слова відіграють значну роль у мовному багатстві фарсі та використовуються в різних сферах повсякденного життя, включаючи науку, технології, мистецтво та релігію [29, с. 115].

Арабські запозичення в перській військовій лексиці представляють собою важливий аспект мовного розвитку та культурного впливу в Ірані. Ці слова і терміни відображають багатовікову історію взаємодії між перським та арабським світами, а також вплив ісламської культури на військову сферу.

Початки арабського впливу на перську військову лексику можна відстежити ще з часів раннього вторгнення арабських племен на територію Ірану у VII столітті. Під час цього періоду багато арабських слів та військових термінів увійшли до перської мови через військові конфлікти та культурний обмін.

Один із прикладів арабських запозичень у перській військовій лексиці – слово (جيش) – [jiš] – "армія" чи "війська". Це слово стало вживаним у перській мові після ісламської епохи та відображає арабський вплив на перську військову організацію [9].

Це слово часто вживається для позначення різних військових підрозділів та формувань у перській військовій системі.

Крім того, важливо зазначити вплив арабської мови на формування термінології в області військової стратегії та тактики. Слова, такі як (مدافع) – [mudāfe], що означає "оборонець", та (هجوم) – [hojum], що перекладається як "атака", відображають арабський вплив на розробку військових доктрин та бойових стратегій у перському контексті [9].

Інший термін запозичений з арабського (نظامی) – [nezāmi] – військовий. У військовому контексті воно використовується для позначення будь-чого, що стосується війська і армії. З лексичної точки зору є компонентом багатьох військових термінів. Прикладом слугує термін (خدمات نظامی) – [xadamāt-e nezāmi] – Військова служба або (ترکیب نظامی) – [tarkib-e nezāmi] – формування/формація/ військова група.

" وزارت دفاع روسیه گفته این رزمایش به دستور ولادیمیر پوتін، رئیس جمهور آن کشور انجام خواهد شد که در آن آمادگی نیروهای غیر استراتژیک هسته‌ای در **عملیات نظامی** محک زده می‌شود. " [51]

*«У Міністерстві оборони Росії заявили, що ці навчання будуть проведені за дорученням президента цієї країни Володимира Путіна, в ході яких буде перевірена боєготовність нестратегічних ядерних сил у **бойових діях**.»*

Також слід зазначити, що арабські запозичення в перській військовій лексиці не обмежуються лише словами та термінами. Вони також вплинули на формування військової термінології та стандартів комунікації у перських збройних силах.

У сучасній перській військовій лексиці можна відзначити поширене використання арабських слів та термінів, що свідчить про глибокий історичний та культурний зв'язок між іранським та арабським народами. Ці слова і терміни не лише відображають військові традиції та практики, але і слугують як символи культурного обміну та взаєморозуміння між цими двома народами.

У військовій лексиці перської мови французькі запозичення грають значну роль, свідчачи про вплив та обмін культурними та військовими технологіями між Францією та Іраном протягом історії. Ці запозичення стали невід'ємною частиною військової термінології, використовуючись для позначення різних аспектів військової діяльності, таких як техніка, тактика, організація та стратегія.

Один із прикладів французького впливу у перській військовій термінології – це слово (کاسک) – [kāsk]. Це слово походить від французького

[casque], що означає "шолом". У військовому контексті воно використовується для позначення захисного головного убору, який використовується військовими для захисту голови від ударів та поранень [19].

Ще одним прикладом є слово, яке походить, (امبولانس) – [ambulāns] – «швидка допомога» також було запозичено з французької мови, що означає спеціалізована медично-санітарна служба, завданням якої є надання першої медичної допомоги при станах, загрозливих для життя.

Ці приклади демонструють важливість та різноманітність французьких запозичень у перській військовій лексиці. Вони свідчать про вплив культурних, технологічних та військових обмінів між Францією та Іраном, а також про процеси взаємного обміну знаннями та досвідом у галузі військової науки та стратегії.

Турецькі запозичення в перській військовій лексиці відіграють значну роль у визначенні та розумінні різноманітних аспектів військової справи в Ірані. Ці слова та терміни відображають довгу історію взаємин між Туреччиною та Іраном, а також широкий спектр культурних та військових контактів між цими народами. Відомо, що перська та турецька культури мають багату історію спільних військових подій, дипломатичних відносин та культурного обміну. У зв'язку з цим, турецькі запозичення стали невід'ємною складовою перської військової термінології. Ці слова та терміни відображають різноманітні аспекти військової справи, включаючи зброю, тактику, стратегію, організацію та інші важливі аспекти. Використання турецьких запозичень у перській військовій лексиці також відображається у важливих культурних та історичних відносинах між цими двома народами. Це свідчить про тісний зв'язок між військовою справою Ірану та Туреччини, а також про вплив турецької культури та мови на перський військовий дискурс [69, с. 54].

Один із прикладів турецького впливу у перській військовій термінології – це слово (تفنگ) – [tofang] – гвинтівка. Це слово походить від турецького "tüfek", що означає "гвинтівка". У військовому контексті воно

використовується для позначення виду зброї, яка працює за принципом порохового заряду та має довгу ствольну частину [9].

Ще одним прикладом є слово (توپ) – [tur] – гармата. Це слово походить від турецького "top", що означає "гармата". У військовому контексті воно використовується для позначення великокаліберного артилерійського знаряддя, призначеного для стрільби на відкриті цілі на великі відстані [9].

Ці приклади ілюструють важливість та різноманітність турецьких запозичень у перській військовій лексиці. Вони свідчать про історичні, культурні та військові зв'язки між Туреччиною та Іраном, а також про взаємний обмін технологіями, знаннями та досвідом у галузі військової справи.

За результатами аналізу 200 військових термінів із словнику розподіл по мовам походження перської лексики такий: з англійської – 20 слів (10%), з арабської – 30 (15%), з французької – 6 (3%), з турецької – 6 (3%), з інших мов – 2 (1%) (див. Рис. 2).

Отже найбільша частина в відсотковому співвідношенні займає власно перська лексика, не дивлячись на історичне підґрунтя, з іншої сторони серед запозиченої лексики найбільшу частину займає арабська та англійська. Перша може бути пояснено якраз історичним контекстом, а друга за рахунок її загального впливу на міжнародну мовну картину.

Рис. 2 Співвідношення перських військових термінів запозичених з інших мов

Висновки до другого розділу

Отже, на підставі аналізу наведених матеріалів можна зробити висновок, що модельне словотворення залишається переважним у перській мові. Хоча кількість запозичень є значною, темпи використання еквівалентів свідчать про тенденцію до уповільнення цього процесу. Зокрема, кальки зустрічаються найчастіше з ідентичними компонентами, де лексичні запозичення виступають у якості компонентів. Однак семантичних кальок не виявлено ні як компонентів, ні як самостійних понять.

Словотвір грає важливу роль у процесі формування термінології, яка відображає особливості сприйняття світу людиною, а також культурно-історичний досвід певного народу. Різноманітні афікси, їх походження та способи використання є необхідним матеріалом для досліджень у концептуальній лінгвістиці. Вивчення семантико-когнітивного значення дериваційних елементів відкриває широкі можливості для концептуальної інтерпретації різних аспектів дійсності. Наприклад, аналіз термінології у військовій сфері дозволяє розглядати процеси передачі знань через призму професійного сприйняття світу, особливо серед представників Ісламської Республіки Іран.

Словотворення, в якому співвідносяться внутрішні процеси та взаємодія з іншими мовами, є ключовим аспектом мовознавства. Цей процес виявляє особливості культурного сприйняття та уявлень народу, відображаючи їхній світогляд у мовній формі. Словотворення відображає не лише мовний склад певного народу, але й його історію, соціокультурний контекст та ментальність.

У контексті військової лексики, словотворення відіграє особливу роль у формуванні термінологічного апарату. Запозичення з інших мов, таких як арабська, французька, турецька, відбувається не лише з метою заповнення лексичних прогалів, але й для вираження концептів, що відображають особливості військової діяльності, стратегії та технології.

Арабські запозичення в перській військовій лексиці, наприклад, стали результатом широкого прийняття ісламської культури в Ірані. Це свідчить про

глибокі історичні та культурні зв'язки між цими двома народами, а також про вплив релігії на формування військової термінології.

Запозичення з турецької мови, також відображають вплив історичних подій та геополітичні зв'язки.

Отже, словотворення у військовій лексиці відображає складні процеси взаємодії між культурами, історичні та соціокультурні зв'язки, а також вплив релігії та політики на формування термінологічного апарату.

Цей висновок підтверджує наявність стійкої тенденції до збереження та використання власних лексичних та словотвірних моделей у перській мові, незважаючи на зростання кількості запозичень з інших мов. Основні словотвірні процеси відображають специфіку перської мовної системи та культурний контекст, у якому вона функціонує. Такий підхід сприяє збереженню ідентичності мови та збереженню унікального словникового складу.

РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ В ТЕКСТАХ ЗМІ

3.1. Основні функціональні завдання військової лексики перської мови

Війни та військові конфлікти є неодмінною складовою історії людства, переплітаючись з його розвитком від давніх часів до сьогодення. Сучасне суспільство, яке живе в епоху інформаційних технологій, активно відстежує події навколо себе через засоби масової інформації, включаючи військові конфлікти. Це призводить до того, що військова лексика вже не обмежується використанням тільки у час війни, вона стає частиною загального лексикону й використовується у повсякденному житті.

Вивчаючи військову лексику, ми розуміємо її як сукупність термінів, що притаманні військовій справі, загальні для всіх видів військ та особового складу. Це включає в себе не лише терміни, пов'язані безпосередньо з військовими діями та армією, а й науково-технічну термінологію, що використовується в контексті військових понять [33, с. 45].

Одним із важливих аспектів вивчення військової лексики є розуміння не лише самого слова, а й контексту його використання. Вона відображає особливості культури, історії та специфіки військових операцій, а також є важливим елементом військової доктрини та стратегії.

Військова лексика в перськомовних ЗМІ відіграє ключову роль у відображенні як внутрішніх, так і зовнішніх військових подій, а також у їхньому аналізі та інтерпретації. Терміни, пов'язані з військовою справою, активно використовуються як у новинах, так і в аналітичних матеріалах, сприяючи кращому розумінню суті конфліктів, стратегій, технологій та інших аспектів військової діяльності. У цій науковій роботі ми розглянемо різні види перськомовної військової лексики, їхню роль у масових медіа та вплив на сприйняття військових подій громадськістю [26, с. 46].

Одним з ключових аспектів використання військової лексики є її роль у забезпеченні точності та об'єктивності інформації, що надходить до громадськості. Наприклад, вживання відповідних термінів для опису бойових операцій, зброї та військових стратегій допомагає уникнути спотворення фактів та недоречного тлумачення подій.

Також важливою функцією військової лексики є сприяння кращому розумінню складних аспектів військових конфліктів та їхніх наслідків. Вона дозволяє ефективніше аналізувати ситуацію на полі бою, оцінювати ризики та розробляти стратегії відповіді на загрози.

У масових медіа військова лексика часто використовується для створення драматичних ефектів та підсилення враження від подій. Вона допомагає залучити увагу аудиторії та передати необхідну емоційну насагу, що стимулює зацікавленість у військових питаннях та сприяє їхньому обговоренню [45, с. 56].

Не можна також оминати вплив військової лексики на сприйняття військових подій громадськістю. Вона може формувати уявлення та ставлення до військових конфліктів, визначати погляди на національну безпеку та міжнародні відносини, а також впливати на політичні рішення у сфері оборони та безпеки.

Аналізуючи тексти новинних повідомлень, дослідники звернули увагу на постійне поповнення англійської військової термінології. Цей процес відбувається через актуалізацію вже існуючих кодифікованих термінів та введення нових слів, а також за рахунок включення загальноживаних номінативних одиниць. Зміни в англійському суспільстві та у світі загалом, зокрема через воєнний конфлікт в Україні, впливають на цей процес, спонукаючи до постійного оновлення та розширення термінології. Необхідно також відзначити, що найбільшу частину термінології складають словосполучення, які відображають складні та різноманітні аспекти військової діяльності [65, с. 76].

Цей аналіз досліджень підкреслює, що переважно перекладачі вдаються до послідовного перекладу. При виборі між перекодуванням і запозиченням перекладу перевага надається запозиченому перекладу, оскільки перекодування часто призводить до утворення одиниць, які не мають сенсу мовою перекладу, і створює ризик виникнення псевдослів.

Запозичений переклад використовується лише тоді, коли утворений таким чином перекладний еквівалент відповідає нормам вживання та сполучення слів у мові перекладу. Однак переклад військової термінології не завжди є простою механічною операцією, оскільки часто доводиться вносити різні види перетворень. Найчастіше це стосується зміни відмінкових форм, кількості слів у словосполученні, афіксів, порядку слів, морфологічного або синтаксичного статусу слова. Такий процес перетворень необхідний для того, щоб забезпечити максимальну точність та адаптацію перекладу до особливостей мови цільової аудиторії [71, с. 56].

Окрім того, військовий переклад вимагає великої уваги до деталей і термінологічної точності. Навіть найменші неточності або відхилення від оригіналу можуть мати серйозні наслідки, особливо в контексті військових операцій або технічних специфікацій. Такий переклад має бути не лише зрозумілим для читача, а й відповідати конкретним вимогам та нормам мови, в яку він перекладається. Це означає, що перекладач повинен мати глибокі знання як мови-джерела, так і мови-цілі, а також розуміння контексту та особливостей теми, що перекладається. До того ж, у військовому перекладі часто виникає необхідність враховувати різноманітні вимоги до конкретного тексту, зокрема щодо стилю, форматування та термінології. Наприклад, військові директиви або технічні специфікації можуть мати свої власні стандарти і вимоги до мовного оформлення, які необхідно дотримуватися під час перекладу. Військовий переклад вимагає не лише вміння передати зміст тексту, а й уважного врахування специфіки та контексту, в якому він використовуватиметься. Тільки такий підхід забезпечить якісний та точний переклад, що відповідає усім вимогам і очікуванням користувачів [59, с. 45].

Так, військовий переклад відрізняється своєю специфікою, яка полягає в тому, що він має відображати точно і конкретно визначення предметів, явищ, якостей, зв'язків і процесів у сфері військових справ. У цьому контексті термінологічна точність і ясність мають велике значення, оскільки будь-які неточності або неоднозначності можуть призвести до неправильного розуміння та серйозних наслідків. Переклад військових текстів вимагає від перекладача не лише знання мови, а й глибокого розуміння тематики і специфіки військових операцій, технічних характеристик, стратегічних планів і тактичних вимог. Також важливо враховувати контекст, в якому буде використовуватися перекладений текст, оскільки військова термінологія може мати різні варіанти вживання в залежності від конкретної ситуації або ступеня формальності мовлення [61, с. 56].

Перськомовні медіа відіграють ключову роль у відтворенні як внутрішньої, так і зовнішньої політики країни, зосереджуючи увагу на військових аспектах подій. Вони активно використовують військову термінологію для аналізу військових конфліктів, стратегій, технологій та інших аспектів оборонної справи. У контексті сучасних геополітичних реалій, таких як напруженість у регіоні Перської затоки чи конфлікт у Сирії, Ізраїлі та війну в Україні військові питання стають одним із головних об'єктів інформаційного відтворення. Від розгляду стратегічних військових рухів до оцінки військової потужності та використання передових технологій, перськомовні ЗМІ забезпечують широку аудиторію якісною та об'єктивною інформацією щодо військових питань [65, с. 56].

Військова термінологія використовується як у новинах, так і в аналітичних матеріалах, щоб зробити складні військові події більш доступними для читачів та глядачів. Вона відображає сутність конфліктів, їхні наслідки та взаємозв'язки між учасниками, допомагаючи уявити повний обсяг ситуації. Зокрема, під час перекладу та аналізу статей перськомовних ЗМІ під час проходження практики в Інституті Стратегічних досліджень, було виявлено що, такі терміни, як (بمب گذاری) – [bomb gozāri] – бомбардування,

(عملیات نظامی) – [padāfand-e havāyi] – повітряна оборона, (پدافند هوایی) – [‘amaliyuāt-e nezāmi] – військова операція, є сталими компонентами заголовків та текстів статей про військові події. Прикладом використання у цих статтях слугує наступний уривок:

"وزارت دفاع روسیه امروز درباره روند عملیات ویژه نظامی مسکو در اوکراین در ۲۴ ساعت گذشته اعلام کرد: ۲ موشک اس-۲۰۰ اوکراین بر فراز کریمه رهگیری و منهدم شدند." [53]

«Міністерство оборони Росії сьогодні повідомило про хід спецоперації Москви в Україні за минулу добу: над Кримом перехоплено та знищено 2 українські ракети С-200.»

Ця лексика створює картину, що розгортається перед очима читача, розкриваючи драматичний перебіг подій та стратегічні рухи різних сторін. Її використання дозволяє збагатити розуміння сучасних конфліктів і оцінити їхній вплив на глобальну політичну та військову картину.

Використання військової лексики в перськомовних ЗМІ виявляє значний вплив на формування громадської думки та сприйняття військових конфліктів. Ця лексика має потужну силу збудження емоцій у читачів та глядачів, що впливає на формування їхньої позиції щодо військових дій та подій. Слова, такі як, (جنگ) – [jang] – оборона та (دفاع) – [defā] – напад, (یورش) – [yureš] – війна, мають потужну здатність активувати в уяві аудиторії відчуття загрози, небезпеки або навіть патріотизму. Як наприклад у наступному уривку:

"وی اذعان کرد: خستگی، استیصال و ضعف زیادی بیت شرکایمان می بینم و آنها می خواهند جنگ (با روسیه) را فراموش کنند اما جنگ هنوز تمام عیار جریان دارد." [54]

«Він зізнався: «Я бачу багато втоми, відчаю і слабкості наших партнерів, і вони хочуть забути війну (з Росією), але війна все одно йде повним ходом.»

Ця емоційна реакція може призвести до утвердження певних поглядів та позицій стосовно військових подій. Військова лексика може підкреслити героїзм та мужність військових дій, спонукати до підтримки військових операцій або, навпаки, викликати обурення щодо військового втручання чи агресивних дій. Таким чином, перськомовні ЗМІ мають велику

відповідальність у використанні військової термінології, оскільки вона може впливати на формування громадської думки та реакцію аудиторії на військові події.

Використання термінів з негативною конотацією, таких як (پرخاشگری) – [paxhāšgar] – агресія, (مداخله) – [modāxele] – інтервенція або (اشتغال) – [ešteqāl] – окупація, (حمله) – [hamle] – вторгнення, у ЗМІ може сприяти формуванню негативного ставлення до військових дій та заходів певних країн. Як наприклад у наступному уривку

" آقای کامرون گفت: «همانطور که روسیه به داخل اوکراین حمله می‌کند، می‌توانید درک کنید که چرا اوکراین احساس می‌کند باید مطمئن شود از خود دفاع می‌کند.»» [50]

«Оскільки Росія вторгається в Україну, ви можете зрозуміти, чому Україна відчуває, що їй потрібно переконатися, що вона захищається», — сказав Кемерон.»

Ці слова несуть у собі відтінок насильства, несправедливості та порушення міжнародного права, що може спровокувати в аудиторії відразу до військових дій та збільшити підтримку заходів для їх припинення.

З іншого боку, використання термінів, що підкреслюють захисний характер дій, таких як (دفاع) – [defā`] – оборона чи (مبارزه با تروریسم) – [mobāreze bā terorism] – "боротьба проти тероризму", може стимулювати підтримку військових операцій. Ці терміни акцентують на потребі захисту суверенітету, безпеки та боротьби проти загроз для міжнародного спокою і безпеки, що може переконати аудиторію у необхідності військових заходів для забезпечення стабільності та безпеки у світі. А прикладом може слугувати наступна вирізка із статті:

" تهران-ایرنا- سخنگوی وزارت امور خارجه با بیان اینکه ایران تحریم‌ها را به فرصتی برای تقویت و توسعه ظرفیت دفاعی و نظامی تبدیل کرده است، گفت: جمهوری اسلامی ایران از شرکای مهم جامعه جهانی در تأمین صلح و امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی و مبارزه با تروریسم بین‌المللی است." [42]

«Тегеран-ІРНА. Речник Міністерства закордонних справ заявив, що Іран перетворив санкції на можливість зміцнити та розвинути свій оборонний і військовий потенціал, і сказав: Ісламська Республіка Іран є одним із важливих

партнерів міжнародного співтовариства в забезпечення регіонального та міжнародного миру та безпеки та боротьби з тероризмом.»

Таким чином, використання військової термінології в перськомовних ЗМІ має великий вплив на формування публічної думки щодо військових подій, зокрема шляхом вибору слів з певною конотацією, що може визначати сприйняття аудиторією ситуації та впливати на її ставлення до цих подій.

Під час аналізу перськомовних ЗМІ окремо можна виділити особливості використання евфемізмів військової лексики в тих частинах тексту в яких була згадка про Ізраїль та ізраїльтян. Не вдаючись до історико-культурних особливостей взаємовідносин двох держав можна виокремити, що один із найбільш поширених евфемізмів, що вживають у ЗМІ, (ساکن) – [sāken] – окупант або (رژیم صهیونیستی) – [režim-e sahyunisti] – сіоністський режим замість (اسرائیل) – [esrā`il] – Ізраїль. Прикладом використанн подібної лексики може виступати наступний уривок статті:

"رییس جمهور آمریکا قصد دارد تا در راستای کمک تسلیحاتی به رژیم صهیونیستی، رژیم کی‌یف

و جزیره تایوان، پیشنهاد لایحه بودجه کمی ۱۰۰ میلیارد دلاری را در کنگره مطرح کند." [40]

«Президент Сполучених Штатів має намір запропонувати в Конгресі законопроект про бюджет допомоги в розмірі 100 мільярдів доларів для надання допомоги зброєю сіоністському режиму, київському режиму та острову Тайвань.»

При аналізі цього уривку також варто зазначити використання терміну (رژیم کی‌یف) – [režim-e kiyif] – «київський режим», який повністю співпадає з російськими наративами, а отже можна зробити висновок, кого в цій війні підтримує редакція новинного агентства Mehr.

Ці та інші терміни використовується для відображення позиції і підкреслення того, палестинські території, які зайняв Ізраїль у результаті воєн або конфліктів, не є законною територією Ізраїля. Використання цього евфемізму має на меті підкреслити незаконність анексії цих територій та спричиняє негативне ставлення до дій Ізраїлю в цьому контексті.

Ще одним прикладом евфемізму є заміна терміну (اقدام تروریستی) – [eqdām-e teroristi] – терористичний акт на (اقدامات شورشی) – [eqdāmāt-e šureši] – повстанські дії чи (مبارزه برای آزادی) – [mobāreze-ye barā-ye āzādi] – боротьба за свободу. Це може відбуватися при описі дій палестинських груп, таких як ХАМАС, що вчиняють напади на ізраїльську територію. Таке вживання слів створює враження, ніби ці дії мають легітимну мету та підтримуються значною частиною населення, замість визнання їх як терористичні акти [16, с. 23].

Також важливою темою є використання евфемізмів для описування конфлікту в цілому. Наприклад, замість виразу (درگیری اسرائیل و فلسطین) – [dargiri-ye esrā'il va felestin] – "ізраїльсько-палестинський конфлікт" може вживатися (مبارزه برای حقوق مردم فلسطین) – [mobāreze barā-ye hoquq-e mardom-e felestin] – "боротьба за права палестинського народу" або (مبارزه مشروع مردم فلسطین) – [mobāreze-ye mašru'-e mardom-e felestin] – "законна (дозволена шариатом) боротьба палестинського народу". Це може змінювати спосіб, яким сприймається конфлікт, вбачаючи Ізраїль як агресора або інструмент підгнівання невдоволеності у регіоні. Як наприклад у наступному фрагменті:

"در این بیانیه بر حمایت قاطع سازمان همکاری اسلامی از مبارزه مشروع مردم فلسطین برای به دست آوردن حقوق خود و ایجاد یک کشور مستقل با پایتختی قدس تاکید شد. [57]"

«У цій заяві підкреслюється рішуча підтримка Організацією ісламського співробітництва законної боротьби палестинського народу за отримання своїх прав і створення незалежної держави зі столицею в Єрусалимі.»

Використання евфемізмів у перськомовних ЗМІ може значно впливати на сприйняття Ізраїлю серед населення. Це може призвести до формування уявлень про Ізраїль як агресивної держави, що порушує права палестинського народу. Такий підхід може спричинити загострення відносин між країнами та стимулювати антиізраїльські настрої серед населення.

Іншою важливою темою яка підпадає під цензурування є великою територією для вивчення евфемізмів в військовій лексиці перської мови є

російсько-українська війна. Використання евфемізмів у перськомовних ЗМІ під час згадок про російсько-українську війну є предметом уваги, оскільки воно може впливати на сприйняття цього конфлікту серед перськомовного населення. Одним з найбільш поширених евфемізмів є заміна терміну (جنگ در اوکراین) – [jang dar ukrain] – війна в Україні на (درگیری در اوکراین) – [dargiri dar ukrain] – конфлікт в Україні, або (وضعیت اوکراین) – [vaz`iyuat-e ukrain] – ситуація в Україні. Прикладом подібної заміни виступає наступний уривок:

" این در حالست که وی پیشتر در این خصوص گفته بود: درگیری در اوکراین به زودی پایان نخواهد یافت. بسیاری از درگیری‌ها بیشتر از آنچه در ابتدا انتظار می‌رود به طول می‌انجامد و ما باید برای درگیری طولانی مدت در اوکراین آماده شویم." [48]

*«При цьому раніше він говорив з цього приводу: **конфлікт в Україні** закінчиться не скоро. Багато конфліктів тривають довше, ніж очікувалося спочатку, і ми повинні готуватися до затяжного конфлікту в Україні.»*

Таке вживання слів може маскувати або применшувати агресію Росії та сприяти утворенню враження, що конфлікт є внутрішньою проблемою України. Досить поширеними для використання в текстах особливо про втрати є використання термінів (تروریست) – [terrorist] – "терористи" чи (دشمن) – [došman] – "ворог" в тих частинах, в яких сказано про українську армію, та (جنگجو) – [jangju] – "воїн" чи (قهرمانان) – [qahremānān] – "герої" про російську армію. Що в свою чергу також має досить серйозний вплив на ставлення аудиторії до сторін конфлікту. Прикладом використання подібної лексики може слугувати наступний фрагмент:

"وزارت دفاع روسیه در این خصوص می‌افزاید: در محور دوتنسک جنوبی، یک حمله کی‌یف دفع شد. دشمن بالغ بر ۶۰ نیروی نظامی و دو نفر بر زرهی خود را از دست داد." [55]

*«У зв'язку з цим Міноборони Росії додає: На південному донецькому напрямку відбито атаку Києва. **Ворог** втратив понад 60 військовослужбовців та два БТри.»*

До повномасштабного вторгнення було часте використання інших евфемізмів – заміна терміну (اشغال روسیه) – [ešqāl-e rusiye] – російська окупація на (مناطق تحت کنترل) – [manāteq-e taht-e kontrol] – контрольовані території. Це

використовується для опису територій у Донецькій та Луганській областях, що контролюються бойовиками, підтримуваними Росією. Таке вживання термінів може створювати враження, що ці території є частиною України, а не окупованими. Крім того, використання евфемізмів для описування збройних груп на сході України також може впливати на сприйняття конфлікту. Так, термін (جدایی طلبان) – [jodāyi-ye talabān] – сепаратисти може замінитися на (مردم محلی) – [mardom-e mahalli] – "місцеві жителі" чи (مبارزان برای خودمختاری) – [mobārezān barā-ye xodmoxtāri] – "борці за автономію". Це сприяло легітимізації дій та цілей цих груп, а також мінімізувати їхню зв'язок з Росією.

" در نشانه‌ای از نارضایتی مبارزان برای خودمختاری متحد مسکو در دونباس در مورد موفقیت حمله اخیر اوکراین، رهبر آن خواستار برگزاری همه پرسی فوری در مورد پیوستن این منطقه به روسیه شد. "[58]

«На знак невдоволення борців за автономію об'єднаних Москвою на Донбасі успіхом нещодавнього наступу України її лідер закликав до негайного проведення референдуму щодо приєднання регіону до Росії.»

3.2. Тематичні групи перської військової лексики у текстах ЗМІ

Використання військової термінології у масових ЗМІ відображається на процесі унормування та стандартизації термінів, що сприяє підвищенню рівня мовної грамотності серед населення. Подальша інтеграція військових термінів у повсякденне мовлення сприяє їхній більшій доступності та зрозумілості для громадськості. Цей процес відбувається через активне використання військової лексики в масових медіа, де ці терміни стають загальноприйнятими та невід'ємними складовими мовлення. Сучасне використання військової термінології також відображає суспільний інтерес до військових питань та обороноздатності. Воно активізує обговорення та усвідомлення важливості безпеки та оборони у сучасному світі. Цей процес сприяє покращенню розуміння військових аспектів у широкому загалі, а також підвищує рівень мовної грамотності, оскільки вимагає розуміння та використання спеціалізованих термінів.

Використання військової лексики в перськомовних ЗМІ може виявитися інструментом пропаганди, який маніпулює громадською думкою та формує сприйняття військових конфліктів у відповідності до певних політичних або ідейних агенд.

Замість того, щоб об'єктивно інформувати громадськість про військові події та аналізувати їхні наслідки, перськомовні ЗМІ можуть використовувати військову термінологію з метою зміцнення певного політичного курсу або підтримки влади. Це може включати перекручення фактів, емоційне забарвлення подій та використання термінів з негативною конотацією для дискредитації опонентів або ворогів [71, с. 54].

Такий підхід до використання військової лексики може призвести до спотворення дійсності та сприяти виникненню конфліктів, збільшенню напруженості у міжнародних відносинах та поглибленню поділів у суспільстві.

Перед дослідженням словника важливо класифікувати військову лексику. У дослідженні військової лексики вчені аналізують її, розрізняючи різні класи, підкласи, поняттєві поля та тематичні групи, які складають лексико-семантичну систему мови загалом. За таким підходом військова лексика переважно включається до різних тематичних груп. Наприклад, І. Литовченко у своїй монографії розглядає військову лексику як складову трьох основних тематичних груп: "Армія як інструмент держави", "Армія як соціальний інститут" та "Озброєння та технічне забезпечення армії", кожна з яких має свої підгрупи (див. Рис. 3) [8, с. 15].

Рис. 3. Класифікація військової лексики за тематичними групами

Тематична група "Озброєння і технічне оснащення армії" розглядається як складова системи військової лексики, що включає дві основні підгрупи: "Озброєння армії" та "Технічне оснащення армії". У кожній з цих підгруп виділяються кілька тематичних мікрогруп [6, с. 50].

У підгрупі "Озброєння армії" вчені та стратеги визначають такі тематичні мікрогрупи: "Стрілецька зброя", "Польова артилерія", "Ракетні системи та засоби ППО", "Частини вогнепальної зброї", "Характеристики вогнепальної зброї", "Боєприпаси", "Здійснення пострілу" та "Вибух" [7, с. 234; 3, с. 243].

Підгрупа "Технічне оснащення армії" об'єднує наступні тематичні мікрогрупи: "Наземні та підземні споруди", "Бойові гелікоптери", "Тактична авіація", "Бронетанкова техніка", "Надводні кораблі та підводні човни", "Військові машини", "Бойові характеристики систем озброєння", "Засоби забезпечення бойових дій" та "Радіотехнічні засоби (розвідувальні, телевізійні, навігаційні, локаційні, зв'язку, електронного подавлення)", а також "Хімічна та біологічна зброя" [6, с. 276; 5, с. 456].

Для систематизації компонентів військової лексики лексикологи використовують логіко-предметне членування на тематичні групи. Взаємозв'язки між елементами кожної тематичної групи обумовлені зовнішньомовними факторами, а сама група представляє собою сукупність ідеальних і матеріальних денотатів, які виражені словесними знаками.

Військова лексика в перськомовних текстах ЗМІ відіграє важливу роль у висвітленні подій, пов'язаних з військовою справою та національною безпекою. Вона не лише передає факти та події, але й відображає ставлення до військових конфліктів, стратегій оборони та інших аспектів військової діяльності. Тематичні групи за ознакою функціонування військової лексики в текстах перськомовних ЗМІ можна класифікувати за такими основними напрямками:

1) **Опис військових подій:** Ця група включає терміни, що використовуються для опису бойових дій, військових операцій, оборонних

стратегій та тактик. Наприклад: (تسليم شدن) – [taslim šodan] – здатися, (پیکار) – [reykār] – ведення війни, (دفاع) – [defa`] – оборона.

"نیروهای اوکراینی نه تنها تاکنون موفق به شکست خطوط دفاعی ارتش روسیه و پیشروی چشمگیری نشده‌اند، بلکه حجم زیادی از تجهیزات نظامی مدرن اهدایی غربی‌ها نیز در این **ضدحملات** نابود شده یا سالم به تصرف نیروهای ارتش روسیه درآمده است." [38]

*«Українським військам не тільки не вдалося здолати **оборону** російської армії та значно просунулися вперед, але й велика кількість сучасної військової техніки, подарованої західними державами, була знищена чи захоплена російською армією в цілості й неушкодженості під час цих **контратак**.»*

2) **Технічна термінологія:** Ця група охоплює терміни, що стосуються військової техніки, озброєння та засобів бойового використання. Сюди входять слова, які описують різноманітні види зброї, військову техніку, бойову амуніцію тощо. Наприклад: танк – [tānk] – (تانک), безпілотник - [bi xalabān] – (بی‌خلبان), (نیروی هوایی) – [niruye havāyi] – повітряні сили.

"اما بریتانیا تاکنون - بدون آنکه به صراحت بگوید - این تصور را ایجاد می‌کرد که سلاح‌هایی مثل **موشک** «استورم شدو» فقط باید برای زدن اهدافی در داخل مناطقی که خاک اوکراین به حساب می‌آید استفاده شود." [56]

*«Але Британія досі – не заявляючи про це напряду – створювала враження, що така зброя, як **ракета** «Штормшедоу», має використовуватися лише для ураження цілей у районах, які вважаються територією України.»*

3) **Організаційні та стратегічні терміни:** Ця група охоплює терміни, що стосуються організації військових сил, стратегій управління та планування бойових операцій. Сюди входять слова, які описують командування, штаби, планування бойових дій, мобілізацію тощо. Наприклад: (شرکت) – [šerkat] – рота, (فرمان) – [farmān] – командування, (گروهبان) – [goruhbān] – сержант.

Прикладом може слугувати наступний уривок статті:

"لیدیا با خنده روایت می‌کند که وقتی یکی از **افسران** از او پرسید چند سال دار، او پاسخ داد: «

۴۸ یا ۴۹ سال دارم، باور نکرد!»" [56]

«Лідія зі сміхом розповідає, що коли один із **офіцерів** запитав її, скільки їй років, вона відповіла: «Мені 48 чи 49 років, він не міг в це повірити!»»

4) **Політична термінологія:** Ця група включає терміни, що стосуються політичних аспектів військової діяльності, таких як міжнародні відносини, дипломатичні угоди та декларації. Сюди входять слова, які описують союзників, противників, міжнародні конфлікти, миротворчі місії тощо. Наприклад: (امنیت ملی) – [amniyyat-e melli] – національна безпека, (درجه استواری) – [daraje-ye ostovāri] – ступінь стабільності, (متحد) – [mottahed] – союзник. "وی در عین حال تاکید کرد: موضع پاکستان روشن است و ما خواستار روابط سازنده با طرف آمریکایی هستیم و همزمان مصمم به توسعه روابط خود با جمهوری اسلامی ایران و اتخاذ تصمیمات مطابق با منافع ملی خودمان می‌باشیم." [75]

«При цьому він підкреслив: «Позиція Пакистану чітка, і ми хочемо конструктивних відносин з американською стороною, і в той же час ми налаштовані розвивати наші відносини з Ісламською Республікою Іран і приймати рішення відповідно до наших **національних інтересів**.»

5) **Етична та правова термінологія:** Ця група включає терміни, що стосуються міжнародного гуманітарного права, прав людини та етичних принципів у війні. Сюди входять слова, які описують порушення прав людини, військові злочини, гуманітарні кризи тощо. Наприклад: (کنوانسیون ژنو) – [konvānsiyon-e ženev] – Женевська конвенція, (اسرا) – [esra] – військовополонений, (معاهده صلح) – [mo`āhede-ye solh] – мирна угода. "وزارت خارجه فرانسه در بیانیه‌ای گفت: «فرانسه این سیاست گروگان‌گیری دولتی و باج‌گیری مداوم مقام‌های ایرانی را محکوم می‌کند.»" [36]

«У заяві **Міністерства закордонних справ Франції** йдеться: «Франція засуджує цю **політику захоплення урядом заручників і постійний шантаж іранських офіційних осіб**.»

Ці функціональні групи військової лексики допомагають перськомовним ЗМІ ефективно висвітлювати військові події, надаючи читачам повну інформацію та контекст для кращого розуміння ситуації. Такий

підхід сприяє об'єктивному аналізу подій та формуванню у свідомості аудиторії реалістичного уявлення про військову дійсність.

На основі саме таких варіантів класифікації було обрано такий поділ на тематичні групи для проведення дослідження: 1. Опис бойових дій та організаційна лексика, 2. Технічна термінологія, 3. Озброєння та Споруди, 4. Рангова система, 5. Політична та правова лексика. Бо саме такий поділ найширше охоплює всі військові терміни і дозволяє їх структурувати.

Проаналізувавши 200 термінів, поданих у словнику (див. Додаток 2), було зроблено висновки, що серед вибраної лексики ці групи поділилися таким чином: 1. Опис бойових дій та організаційна лексика – 66 слів (33%); 2. Технічна термінологія – 20 слів (10%); 3. Озброєння та Споруди – 26 (13%); 4. Рангова система – 28 (14%); 5. Політична та правова лексика – 60 слів (30%) (див. Рис. 4).

Отже, найбільша кількість військової термінології за класифікацією на тематичні групи за ознакою функціонування відноситься до таких двох: Опис бойових дій та організаційна лексика (33%) та Політична та правова лексика (30%).

Рис. 4. Співвідношення тематичних груп перської військової лексики

Висновки до третього розділу

У перськомовних ЗМІ військова термінологія відіграє ключову роль у відображенні як внутрішніх, так і зовнішніх військових подій, а також у їх аналізі та інтерпретації. Терміни, пов'язані з військовою справою, активно використовуються як у новинних матеріалах, так і в аналітичних статтях, сприяючи кращому розумінню суті конфліктів, стратегій, технологій та інших аспектів військової діяльності.

Отже, використання військової термінології в перськомовних ЗМІ виявляє значний вплив на формування публічної думки щодо військових подій. Це досягається через вибір слів з певною конотацією, які можуть визначати сприйняття аудиторією ситуації та впливати на її ставлення до цих подій. Постійне використання військової лексики дозволяє змінювати емоційне забарвлення інформації, а також надавати певний контекст подіям, що відбуваються. Таким чином, медіа можуть активно впливати на уявлення громадськості про військові події і навіть формувати їхню думку та підтримку певних підходів або рішень у цій сфері.

При вивченні військова лексика розглядається як сукупність термінів, що характерні для військової справи та загальні для всіх видів військ та особового складу. Це охоплює не лише терміни, пов'язані безпосередньо з військовими діями та армією, а й науково-технічну термінологію, яка використовується в контексті військових понять.

Один з ключових аспектів вивчення військової лексики – це розуміння не лише самого слова, а й контексту його використання. Вона відображає особливості культури, історії та специфіки військових операцій, а також є важливим елементом військової доктрини та стратегії. Інтерпретація та використання військової лексики можуть варіюватися в залежності від контексту, що відображає різноманітні аспекти військового життя та його роль у сучасному світі.

Використання військової термінології у масових ЗМІ відіграє важливу роль у процесі унормування та стандартизації термінів, що сприяє

підвищенню рівня мовної грамотності серед населення. Подальша інтеграція військових термінів у повсякденне мовлення сприяє їхній більшій доступності та зрозумілості для громадськості. Цей процес відбувається через активне використання військової лексики в масових медіа, де ці терміни стають загальноприйнятими та невід'ємними складовими мовлення. В результаті цього процесу громадськість здатна більш повно розуміти та адекватно реагувати на військові події та інформацію, що пов'язана з ними, що сприяє підвищенню загального рівня інформованості та розуміння важливих аспектів військової справи.

Тому виникає потреба в систематизації військової лексики. На основі дослідження І. Литовченко була запропонована така тематична класифікація: 1. Опис бойових дій та організаційна лексика, 2. Технічна термінологія, 3. Озброєння та Споруди, 4. Рангова система, 5. Політична та правова лексика. Бо саме такий поділ найширше охоплює всі військові терміни і дозволяє їх структурувати.

За результатами аналізу термінологічного словника на предмет відсоткового відношення між цими тематичними групами, були отримані такі дані: 1. Опис бойових дій та організаційна лексика – 33%, 2. Технічна термінологія – 10%, 3. Озброєння та Споруди – 13%, 4. Рангова система – 14%, Політична та правова лексика – 30%.

Отже, найчастіше використовується саме лексика з числа опису бойових дій, організаційна, політична та правова, бо саме ці теми є важливими для аудиторії перськомовних ЗМІ.

ВИСНОВКИ

Здійснене дослідження дозволило дійти таких висновків:

1. Термінологія військових понять є невід'ємною частиною мовного апарату в контексті військової діяльності. Вона охоплює широкий спектр термінів, які використовуються для унікального опису військових процесів, стратегій, технологій та обладнання. Ця специфічна лексика дозволяє військовим командам чітко та конкретно комунікувати під час різних ситуацій, включаючи бойові дії, тренування, стратегічне планування та координацію операцій. Вона використовується для опису різних аспектів військової справи, включаючи такі, як тактика, зброя, військова техніка, логістика, комунікації та безпека. Завдяки військовій термінології команди можуть ефективно спілкуватися між собою, координувати свої дії та реагувати на зміни в ситуації на полі бою. Таким чином, військова лексика відіграє ключову роль у забезпеченні успішності військових операцій та збереженні життів військовослужбовців.

Внутрішні системні зміни у фаховій лексиці переважно є соціально зумовленими. Це означає, що вони виникають відповідно до потреб та контексту суспільства. Суспільство активно впливає на розвиток мови, змінюючи її соціальні функції та адаптуючи до конкретних потреб. Мова, як засіб спілкування, постійно еволюціонує та відображає трансформації, що відбуваються в суспільстві. У періоди історичних змін цей процес набуває особливого зростання активності, особливо у сфері спеціалізованої лексики.

Ці процеси відображають постійну динаміку мови та її розвиток під впливом суспільних та культурних змін. У контексті дослідження цієї динаміки варто також розглянути вплив технологічного прогресу на формування та еволюцію фахової лексики. Цей вплив може виявлятися у впровадженні нових термінів, специфічних для певних сфер діяльності. Такі процеси становлять важливу складову мовної динаміки та варто їх ретельно вивчати з метою збереження та вдосконалення мовних систем.

2. Сучасна перська військова термінологія постійно еволюціонує, змінюючись у відповідь на потреби та вимоги сучасних військових умов. Цей процес змін є необхідним з кількох причин. По-перше, деякі терміни старіють і втрачають свою актуальність в сучасному контексті військової діяльності. Термінологія, яка колись була актуальною та використовувалася із великою інтенсивністю, зараз може бути застарілою або непридатною для використання в сучасних військових операціях. По-друге, реорганізація та модернізація збройних сил призводить до появи нових структур та концепцій, які потребують відповідної термінологічної бази. З'явлення нових стратегічних підрозділів, тактичних підходів та організаційних змін вимагає введення нових термінів або перегляду існуючих. По-третє, швидкий технологічний прогрес у сфері військової техніки та зброї призводить до появи нових зразків зброї та устаткування, для яких також потрібно створювати відповідні терміни. Розвиток військової технології включає в себе впровадження нових видів зброї, техніки та обладнання, що вимагає розробки нових термінів для їх опису та класифікації. Таким чином, постійне оновлення військової термінології є важливою складовою сучасних військових дій та забезпечує збройним силам необхідні інструменти для ефективного виконання їхніх завдань.

Сучасна військово-технічна революція базується на передових наукових досягненнях у різних галузях, таких як фізика, хімія, квантова електроніка, мікроелектроніка, інформатика, кібернетика, космонавтика та інші. Однією з характерних особливостей цієї революції є комп'ютеризація, що дозволила значно підвищити точність та швидкість дії більшості видів зброї. Використання комп'ютерних технологій у військовій сфері дозволяє не лише ефективно керувати та координувати військові операції, але й забезпечує підвищену безпеку та точність управління зброєю та технікою. Технології штучного інтелекту, супутникової навігації, дронів та розумних систем стеження стали необхідними компонентами сучасного військового арсеналу, що значно змінює стратегію та тактику ведення війни.

3. Словотвір грає важливу роль у формуванні термінології, яка відображає сприйняття світу людиною та культурно-історичний досвід певного народу. Різноманітні афікси, їх походження та способи використання є важливим матеріалом для досліджень у концептуальній лінгвістиці. Вивчення семантико-когнітивного значення дериваційних елементів відкриває широкі можливості для концептуальної інтерпретації різних аспектів дійсності. Наприклад, аналіз термінології у військовій сфері дозволяє розглядати процеси передачі знань через призму професійного сприйняття світу, особливо серед представників Ісламської Республіки Іран. Словотворення, яке включає в себе внутрішні процеси та взаємодію з іншими мовами, є ключовим аспектом мовознавства. Цей процес виявляє особливості культурного сприйняття та уявлень народу, відображаючи їхній світогляд у мовній формі. Словотворення не лише відображає мовний склад певного народу, але й його історію, соціокультурний контекст та ментальність.

На підставі аналізу 200 військових термінів можна зробити висновок, що модельне словотворення залишається переважним у перській мові. Терміни, які були утворені шляхом афіксації та напівафіксації складають 46 слів (тобто 23% від загальної кількості), спосіб складання основ було використано у 40 термінах (20%) і всі інші 78 слова (39%) були створені за допомогою комбінації різних способів словотвору (див. Додаток 1, Рис. 1). З цього можна зробити такий висновок, що найбільше у відсотковому співвідношенні військові терміни складає лексика, яка була сформована за допомогою комбінованого способу, а отже, що свідчить про складність та оригінальність формування перської військової лексики.

Хоча кількість запозичень є значною, темпи використання еквівалентів свідчать про тенденцію до уповільнення цього процесу. Зокрема, кальки зустрічаються найчастіше з ідентичними компонентами, де лексичні запозичення виступають у якості компонентів. Однак семантичних кальок не виявлено ні як компонентів, ні як самостійних понять. У контексті перської

військової лексики, словотворення відіграє особливу роль у формуванні термінологічного апарату.

4. Запозичення з інших мов, таких як арабська, французька, турецька, відбувається не лише з метою заповнення лексичних прогалин, але й для вираження концептів, що відображають особливості військової діяльності, стратегії та технології. Арабські запозичення в перській військовій лексиці, наприклад, стали результатом широкого прийняття ісламської культури в Ірані. Це свідчить про глибокі історичні та культурні зв'язки між цими двома народами, а також про вплив релігії на формування військової термінології. Запозичення з турецької мови також відображають вплив історичних подій та геополітичних зв'язків.

Словотворення у військовій лексиці відображає складні процеси взаємодії між культурами, історичні та соціокультурні зв'язки, а також вплив релігії та політики на формування термінологічного апарату. Це підтверджує наявність стійкої тенденції до збереження та використання власних лексичних та словотвірних моделей у перській мові, незважаючи на зростання кількості запозичень з інших мов. Основні словотвірні процеси відображають специфіку перської мовної системи та культурний контекст, у якому вона функціонує. Такий підхід сприяє збереженню ідентичності мови та унікального словникового складу. За результатами дослідження розподіл по мовам походження перської лексики такий: з англійської – 20 слів (10%), з арабської – 30 (15%), з французької – 6 (3%), з турецької – 6 (3%), з інших мов – 2 (1%) (див. Додаток 1, Рис. 2).

Отже, найбільша частина у відсотковому співвідношенні займає власно перська лексика, не дивлячись на історичне підґрунтя, з іншої сторони серед запозиченої лексики найбільшу частину займає арабська та англійська. Перша може бути пояснено якраз історичним контекстом, а друга за рахунок її загального впливу на міжнародну мовну картину.

5. У перськомовних текстах ЗМІ військова термінологія відіграє ключову роль у відображенні як внутрішніх, так і зовнішніх військових подій,

а також у їх аналізі та інтерпретації. Терміни, пов'язані з військовою справою, активно використовуються як у новинних матеріалах, так і в аналітичних статтях, сприяючи кращому розумінню суті конфліктів, стратегій, технологій та інших аспектів військової діяльності.

Використання військової термінології в перськомовних текстах ЗМІ виявляє значний вплив на формування публічної думки щодо військових подій. Це досягається через вибір слів з певною конотацією, які можуть визначати сприйняття аудиторією ситуації та впливати на її ставлення до цих подій. Ретельне використання військової лексики дозволяє змінювати емоційне забарвлення інформації, а також надавати певний контекст подіям, що відбуваються. Таким чином, медіа можуть активно впливати на уявлення громадськості про військові події і навіть формувати їхню думку та підтримку певних підходів або рішень у цій сфері.

Перська військова лексика є сукупністю термінів, що характерні для військової справи та загальні для всіх видів військ та особового складу. Це охоплює не лише терміни, пов'язані безпосередньо з військовими діями та армією, а й науково-технічну термінологію, яка використовується в контексті військових понять. При вивченні військової лексики важливо не лише знати окремі слова, але й розуміти їхнє використання в контексті. Ця лексика відображає культурні особливості, історичний контекст та важливі аспекти військових операцій. Вона є ключовою складовою військової стратегії та доктрини. Трагування та застосування військової термінології може варіюватися залежно від ситуації, що відображає різноманітні аспекти військового життя та його ролі у сучасному світі..

6. Використання військової термінології у масових ЗМІ має велике значення для стандартизації та унормування цих термінів, сприяючи підвищенню рівня мовної грамотності серед громадськості. Постійне вживання військових термінів у повсякденному мовленні робить їх більш доступними та зрозумілими для широкого загалу. Цей процес активно відбувається у масових медіа, де військова лексика стає неодмінною

складовою мовлення. Як наслідок, громадськість здатна краще розуміти та адекватно реагувати на військові події та пов'язану з ними інформацію. Це сприяє підвищенню загального рівня інформованості та розуміння ключових аспектів військових справ.

Класифікувавши 200 перських військових термінів за тематичними групами функціонування, що дозволяє їх структурувати в систематичний спосіб, отримано такі результати: 1. Опис бойових дій та організаційна лексика – 33%; 2. Технічна термінологія – 10%; 3. Озброєння та споруди – 13%; 4. Рангова система – 14%; 5. Політична та правова лексика – 30% (див. Додаток 1, Рис. 4). Найбільш вживані категорії термінів у перськомовних ЗМІ – це терміни, пов'язані з описом бойових дій, організаційна, політична та правова лексика. Це свідчить про важливість цих аспектів для аудиторії, яка споживає військові новини та аналітику через перськомовні медіа.

Результатом представленого дослідження є Персько-англійсько-український словник військових термінів, який налічує 200 лексичних одиниць (див. Додаток 2).

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у залученні різноманітного матеріалу військово-наукових і військово-технічних текстів для визначення особливостей перекладу перської військової лексики українською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акульшина Н. Т. Воєнно-країнознавчий аналіз Ісламської Республіки Іран : навчальний посібник. К. : Логос, 2007. 168 с.
2. Акульшина Н.Т. Основи військового перекладу (перська мова) : підручник. К.: Логос, 2011. 595 с.
3. Балабін В. В. Жанрово-стильова специфіка військового перекладу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. Київ, 2018. № 34. Т. 2. С. 67–73.
4. Балабін В. В. Об'єкт і предмет теорії військового перекладу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. Київ, 2017. № 31. Т. 3. С. 97–100.
5. Білецький-Носенко П. П. Словник української мови. К. : Наукова думка, 1966. 422 с.
6. Бурячок А. Російсько-український словник для військовиків. Київ; Львів : Варта, 1995. 382 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
8. Етимологічний словник української мови : у 7-и т. / упоряд. : Р. В. Болдирєв, В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова та ін. К. : Наукова думка, 1982–2006. Т. I–VI.
9. Етимологічно-семантичний словник української мови : у 4-х т./ за ред. Ю. Мулика-Луцика, Др. Магдалини Ласло-Куцюк. Вінніпег : Тов-во «Волинь, 1979. Т. 1. 365 с. ; 1982. Т. 2. 400 с. ; 1988. Т. 3. 415 с. ; 1994. Т. 4. 557 с.
10. Литвиненко Е.В. Класифікація англомовної термінології, що відноситься до машин та устаткування для будівництва, експлуатації та ремонту автомобільних доріг. Харків, 2012. 233 с.
11. Онлайн словник перської мови «Abadis». URL: <https://abadis.ir>

12. Офіційний сайт Міністерства Оборони України [Електронний ресурс].
URL: <http://www.mil.gov.ua>
13. Селіванова О. О. Когнітивний аспект термінотворення. Черкаси, 2008.
11 с.
14. Baumann K. D. The interdisciplinary concept of translational ntertextuality, illustrated on the basis of LSP textnetworks. SYNAPS 29. 2003. Pp. 7–17.
15. Brassey's Multilingual Military Dictionary. Tehran: Imam Hossein University, 1986. 1047 p.
16. Chambers J. Wh. The Oxford companion to American military history (2nd ed.). USA: Oxford University Press. Ilustrētā Pasaules Vēsture, August 2015.
91 p.
17. Ivir V. Internationalisms: Marked or unmarked. In O. M. Tomic (Ed.), Markedness in synchrony and diachrony. Berlin: De Gruyter Mouton. 1989.
243 p.
18. Glossary of Military Terms, Lexicon and Abbreviations. URL: <https://www.atsgroup.net/glossaries/glossary-lexicon-military.html>
19. Hodges A. Alan Turing: The Enigma. London : Vintage, Random House, 2014. 768 p.
20. Holmes J.S. Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies. Amsterdam, 1988. 117 p.
21. Johnson S. A Dictionary of Military Terms. Oxford University Press, 2015.
98 p.
22. Jones R. War Slang: American Fighting Words and Phrases from the Civil War to the Gulf War. Dover Publications, 1994. 76 p.
23. Joseph Babatunde Fagoyinbo. The Armed Forces: Instrument of Peace, Strength, Development and Prosperity. Bloomington, USA : AuthorHouse, 2013. 504 p.
24. Military slang. URL: www.howlingpixel.com
25. Oxford Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com>

26. Rogers M. Specialized translation. Shedding the 'non-literary' tag. India. Palgrave Macmillan, 2015. 115 p.
27. Pym A. Exploring Translation Theories. New York, 2014. 192 p.
28. Stewart, W. American Military History: A Selected Bibliography. U.S. Army Center of Military History, 2008.
29. The Arabic Element in Persian Grammar: A Preliminary Report Mohammad Ali Jazayeri Iran. Vol. 8, 1970. Hp. 115-124.
30. The International Institute for Strategic Studies. The Military Balance. London Office, 2018. 504 p.
31. Tom Dalzell, Terry Victor. A Concise Dictionary of Military Slang. Routledge, 2022. 122 p.
32. Translating military slang terms from English. Research on Humanities and Social sciences. № 6 (24). 2016. Pp. 52–62.
33. Weissenhofer P. Conceptology in Terminology Theory, Semantics and Wordformation. Vienna, 1995. 270 p.
34. ۳۵ پهپاد ارتش اوکراین در شبه‌جزیره کریمه منهدم و رهگیری شدند
Mehr News. URL: <https://www.mehrnews.com/news/5957959/۳۵--اوکراین-پهپاد-ارتش-اوکراین-در-شبه-جزیره-کریمه-منهدم-و-رهگیری-شدند>
35. انتقاد سربازان خط مقدم از نحوه جذب نیرو در ارتش اوکراین
BBC News. URL: <https://www.bbc.com/persian/articles/cxx86z0xj1jo>
36. انگلیس تحریم‌های جدیدی علیه روسیه اعمال می‌کند
Mehr News. URL: <https://www.mehrnews.com/news/5959088/-انگلیس-تحریم-های-جدیدی-علیه-روسیه-اعمال-می-کند>
37. ایروانی، محمدرضا. محمدی، عبدالرضا. واژه سازی و واژه گزینی نظامی در زبان فارسی باستان و میانه. مدیریت نظامی، 1389، شماره 92.
38. با ادامه پیشروی نیروهای اوکراینی جدایی‌طلبان در منطقه دونباس خواستار همه‌پرسی فوری شده‌اند، تهران، 1399.
URL: <https://www.afintl.com/202209200496>
39. باقری، مه‌ری. مقدمات زبانشناسی. تهران: نشر قطره، 1399.

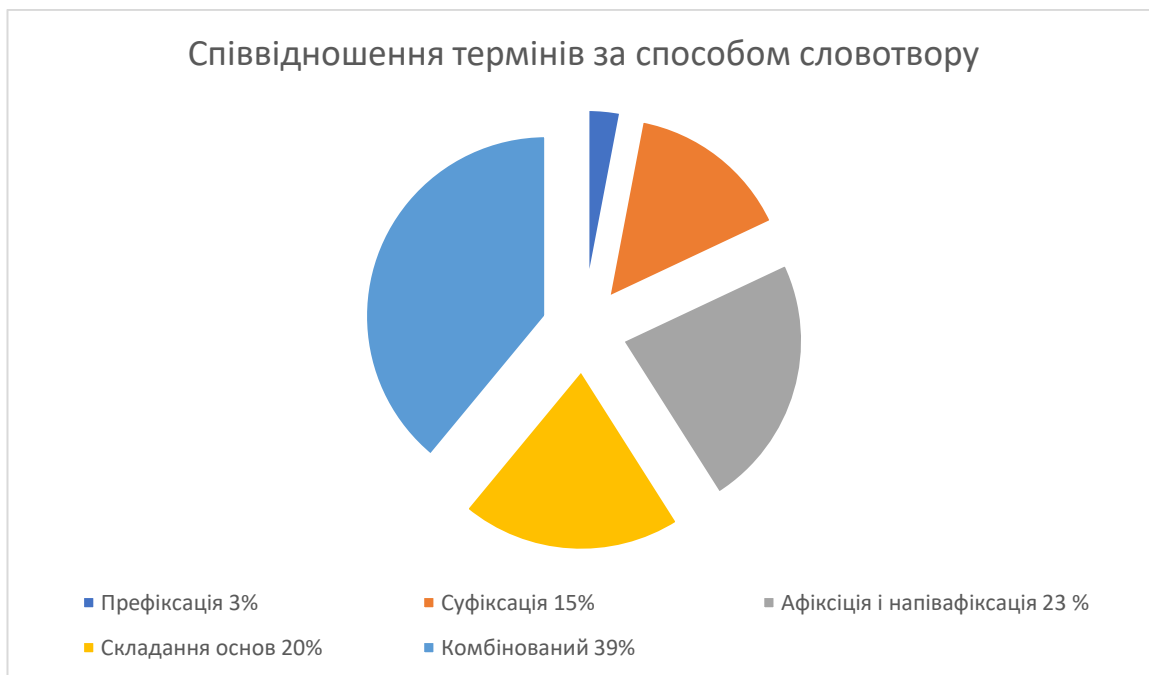
40. بایدن به دنبال تصویب کمک ۱۰۰ میلیارد دلاری به تل‌آویو و کی‌یف
 Mehr News. URL: <https://www.mehrnews.com/news/5915336/>-بایدن-به-
 دنبال-تصویب-کمک-۱۰۰-میلیارد-دلاری-به-تل-آویو-و-کی-یف
41. پا کنعانی: ایران از شرکای مهم جامعه جهانی در تأمین صلح، امنیت و مبارزه با تروریسم است
 IRNA News. URL: <https://www.irna.ir/news/85458095/>-
 کنعانی-ایران-از-شرکای-مهم-جامعه-جهانی-در-تأمین-صلح-و-امنیت-و
42. پاکستان: سازوکار دوجانبه با ایران برای مبارزه با تروریسم تقویت یافته است
 IRNA News. URL: <https://www.irna.ir/news/85464182/>-
 پاکستان-سازوکار-دوجانبه-با-ایران-برای-مبارزه-با-تروریسم-تقویت
43. جاللی، ایرج. القاب و مناصب نظامی در عصر ساسانیان، ایرج جاللی، نشریه رشد آموزش تاریخ،
 شماره 94
44. جمشیدی، محمدحسن. مبانی و تاریخ اندیشه نظامی در ایران. تهران، 1389.
45. جاللی، ایرج. القاب و مناصب نظامی در عصر ساسانیان، ایرج جاللی، نشریه رشد آموزش تاریخ،
 1399، شماره 94
46. جمشیدی، محمدحسن. مبانی و تاریخ اندیشه نظامی در ایران. تهران، سپاه پاسداران انقلاب
 اسلامی، دانشکده فرماندهی و ستاد.
47. جمشیدی، محمدحسین. مبانی و تاریخ اندیشه نظامی در ایران. نقد و بررسی کتاب از داوود قاسم
 پور. نشریه کتاب ماه (تاریخ و جغرافیا)، 1398، شماره 32.
48. حجتی اشرفی، غلامرضا. مجموعه کامل فواین و مقررات نیروهای مسلح جمهوری اسلامی
 ایران. تهران، انتشارات گنج دانش، 1397.
49. احمدی، مسلم. راهبردها و تفکرات جنگی ایرانیان در شاهنامه. مدیریت نظامی سال یازدهم
 تابستان 1390 شماره 42.
50. دستیار دبیرکل ناتو: کمک به اوکراین دشوارتر می‌شود
 Mehr News. URL: <https://www.mehrnews.com/news/5939358/>-
 کمک-به-اوکراین-دشوارتر-می-شود
51. دهخدا، علی اکبر. لغت نامه دهخدا. موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران. تهران، 1377.
52. دیوید کامرون: اوکراین می‌تواند از سلاح‌های بریتانیایی برای هدف گرفتن خاک روسیه استفاده
 کند
- BBC News. URL: <https://www.bbc.com/persian/articles/cg30lnx1389o>

53. رزمایش هسته‌ای روسیه در پاسخ به «تهدید مقام‌های غربی»
BBC News. URL: <https://www.bbc.com/persian/articles/c97zr5edm9po>
54. رضازاده زوارم، محمد. "بررسی تحول واژگان نظامی در زبان فارسی." پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور تهران مرکز، 1390
55. روسیه: ۲ موشک اس-۲۰۰ اوکراین بر فراز کریمه رهگیری و منهدم شدند
Mehr News. URL: <https://www.mehrnews.com/news/5915800/۲-روسیه-موشک-اس-۲۰۰-اوکراین-بر-فراز-کریمه-رهگیری-و-منهدم-شدند>
56. روسیه: در حمله اوکراین به بلگورود 7 نفر کشته شدند
AA News. URL: <https://www.aa.com.tr/fa/جهان/روسیه-در-حمله-اوکراین-به-بلگورود-7-نفر-کشته-شدند/3211124>
57. روسیه: کنترل شهرک اوچرتینو در منطقه دونتسک را به دست گرفتیم
AA News. URL: <https://www.aa.com.tr/fa/جهان/روسیه-کنترل-شهرک-اوچرتینو-در-منطقه-دونتسک-را-به-دست-گرفتیم-3210529>
58. زن ۹۸ ساله اوکراینی ۱۰ کیلومتر برای رسیدن به جای امن پیداه رفت. فارسی BBC News
URL: <https://www.bbc.com/persian/articles/cw59679qedeo>
59. سازمان همکاری اسلامی خواستار پایان اشغال غیرقانونی سرزمین فلسطین شد
AA News. URL: <https://www.aa.com.tr/fa/جهان/سازمان-همکاری-اسلامی-خواستار-پایان-اشغال-غیرقانونی-سرزمین-فلسطین-شد/3210873>
60. سرنوشت جنگ اوکراین «در مسکو، کی‌یف، واشنگتن، بروکسل و تهران تعیین می‌شود»
BBC News. URL: <https://www.bbc.com/persian/world-features-67840508>
61. طباطبائی، عالالدین. فعل بسیط فارسی و واژه سازی. مرکز نشر دانشگاهی. تهران، 1376.
62. علاءالدین طباطبایی. قواعد ساختاری-معنایی فعلهای پیچیده در زبان فارسی. 1395.
63. علی بابایی، غالم رضا. تاریخ ارتش ایران (از 558 پیش از میلاد تا 1357 شمسی). تهران انتشارات آشیان، 1385.
64. خرمایی، علیرضا. اصول ساختوازی و واژه‌سازی و واژه‌های نوساخته عمومی. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، 1389، شماره 90، صفحات 75 تا 94
65. خرمایی، علیرضا. طباطبایی، نازنین. تفاوت‌های گفتمانی و نحوی جملات گسسته و شبه‌گسسته در زبان فارسی، پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی، 1387، صفحات 33 تا 63

66. فالک، جولیا. زبان شناسی و زبان: بررسی مفاهیم اساسی و کاربردها. مترجم علی بهرامی. تهران: رهنما، 1380.
67. فرهنگستان زبان فارسی. مجموعه مقالات نخستین هم اندیشی مسائل واژه‌گزینی و اصطلاح شناسی. انتشارات نشرمرکز، تهران، 1386
68. طباطبایی، علاءالدین. قواعد ساختاری-معنایی فعلهای پیچیده در زبان فارسی. زبان و زبان‌شناسی. دوره 17، شماره 33 - شماره پیاپی 33. تیر 1400. صفحه 289-313
URL: https://lsi-linguistics.ihcs.ac.ir/article_8097.html
69. کلباسی، ایران. ساخت اشتقاقی واژه در زبان فارسی امروز. تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی، 1391.
70. کلهری، ناصر. مجموعه قوانین و مقررات استخدامی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران. ناشر معاونت حقوقی و امور مجلس وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، چاپ اول 1391.
71. صفوی، کوروش. بررسی لفظ خاص و عام از دیدگاه معنی شناسی منطقی 1397.
72. صفوی، کوروش. نگاهی به نظریه حوزه های معنایی از منظر نظام واژگانی زبان فارسی 1395.
73. صفوی، کوروش. رمضانخانی، مریم. صوری سازی رابطه ی مفهومی تقابل معنایی در سطح واژه از منظر زبان‌شناسی ریاضی. زبان پژوهی سال دهم پاییز 1397 شماره 29.
74. مسرور بارزانی: برای کنترل وضعیت کرکوک، السوداني فوراً مداخله کند
Alef News. URL: <https://www.alef.ir/news/4020611078.html>
75. معطوفی، اسدالله. تاریخ چهار هزار ساله ارتش ایران: جن و جنگاوری بر فالت ایران از تمدن ایالم تا 1320 خورشیدی (جلد 1). تهران، نشر ایمان، 1382.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Рис. 1. Співвідношення термінів за способом словотвору

Рис. 2. Походження перських військових термінів запозичених з інших мов

Рис. 3. Класифікація військової лексики за тематичними групами

Рис. 4. Співвідношення тематичних груп перської військової лексики

ДОДАТОК 2

Персько-англійсько-український словник військових термінів

№	Англійська	Українська	Транскрипція	Перська
1	attention	увага	extār	اخطار
2	army	армія	arteš	ارتش
3	camp	табір	ordugāh	اردوگاه
4	torpedo	торпеда	aždar	اژدر
5	camouflage	камуфляж	estetār	استتار
6	fortification	укріплення	estehkāmāt	استحكامات
7	recruit	вербувати	estekhdām kardan	استخدام کردن
8	prisoner of war	військовополонений	esra	اسرا
9	armory	збройовий склад	aslahexāne	اسلحه خانه
10	draft	проект	e`zām	اعزام
11	honor	честь	eftexār	افتخار
12	officer	офіцер	afsare	افسر
13	petty officer	старшина	afsar-e xordepā	افسر خرده پا
14	commanding officer	командир	afsar-e farmāndeh	افسر فرمانده
15	national security	національна безпека	amniat-e melli	امنیت ملی
16	truce	перемир'я	ātašbas	آتش بس
17	fire	вогонь	ātaš \ šellik	آتش \ شلیک
18	experienced	досвідчений	bā tajrobe	با تجربه
19	battery	акумулятор	bātri	باتری
20	gunpowder	порох	bārut	باروت
21	ballistic	балістичні	bālestik	بالستیک
22	section	розділ	bakhš	بخش
23	dog tags	іменний жетон	barčasb haye sag	برچسب های سگ
24	bomb	бомба	bomb	بمب
25	bombard	бомбардувати	bombārān	بمباران
26	hospital	лікарня	bimārestān	بیمارستان
27	field hospital	польовий шпиталь	bimārestān-e sahrāyi	بیمارستان صحرايي
28	smokeless	бездимний	bi dud	بی دود
29	garrison	гарнізон	pāygān	پادگان

30	base	база	pāygāh	پایگاه
31	ensign	прапорщик	parčamdār	پرچمدار
32	post	пост	post-e nezāmi	پست نظامی
33	infantry	піхота	piyāde	پیاده
34	win	виграти	piroozī	پیروزی
35	front	фронт	āhang	آهنگ
36	advance	просування	pišraft	پیشرفت
37	warfare	ведення війни	peykār	پیکار
38	defense	тактика оборони	taaktik-e defāi	تاکتیک دفاعی
39	tactical	тактичний	taaktiki	تاکتیکی
40	tomahawk	томагавк	tomahavk	تاماهاوک
41	evacuate	евакууююся	takhlīe	تخلیه
42	formation	формування	tarkib-e nezami	ترکیب نظامی
43	ammunition	боєприпаси	taslihāt	تسلیحات
44	surrender	здатися	taslim šodan	تسلیم شدن
45	invade	вторгнутися	tasarrof	تصرف کردن
46	rifle	гвинтівка	tofang	تفنگ
47	musketry	мушкетер	tofangdārān	تفنگداران
48	marines	морська піхота	tofangdārān-e daryāyi	تفنگداران دریایی
49	marksman	снайпер	taktirāndāz	تک تیرانداز
50	invasion	вторгнення	tahājom	تهاجم
51	cannon	гармати	tup	توپ
52	gunner	гранатометник	tupči	توپچی
53	artillery	артилерія	tupxāne	توپخانه
54	rocket artillery	реактивна артилерія	tupxāne-ye muški	توپخانه موشکی
55	brigade	бригада	tip	تیپ
56	intelligence	розвідка	tim-e ettelā`āt	تیم اطلاعات
57	medic	медик	tim-e pezeški	تیم پزشکی
58	squad	загін	tim-e nezāmi	تیم نظامی
59	theater	театр	te`ātr	تئاتر
60	casualty	поранений	jān-e bāxetgān	جان باختگان
61	jet	струмінь	jet	جت
62	war	війни	jang	جنگ
63	warrior	воїн	jangju	جنگجو
64	platoon	взвод	juxe	جوخه

65	jeep	джип	jip	جيب
66	parachute	парашут	čatr-e nejāt	چتر نجات
67	guerrilla	партизан	čerik	چريک
68	carrier	носій	hāmel	حامل
69	stockade	частокол	hesār	حصار
70	attack	напад	hamleh	حمله
71	service	Військова служба	xadamāt-e nezāmi	خدمات نظامی
72	crew	екіпаж	xadame	خدمه
73	sabotage	саботаж	xarābkāri	خرابکاری
74	offense	правопорушення	xatt-e hjum	خط حجوم
75	mortar	мортира	xompāre andāz	خمپاره انداز
76	academy	академії	dānešgāh-e nezāmi	دانشگاه نظامی
77	Degree of stability	ступінь стабільності	daraje-ye ostovāri	درجه استواری
78	Master degree	Ступінь магістра	daraje-ye sarduši	درجه سردوشی
79	engage	вербувати	digar sodan	درگیر شدن
80	admiral	адмірал	daryāsālār	دریاسالار
81	seaman	моряк	daryānavard	دریانورد
82	fort	форт	dež	دژ
83	capture	захоплення	dastgir kardan	دستگیر کردن
84	enemy	ворог	došman	دشمن
85	defend	захищати	defā	دفاع
86	reserves	резерв	zaxāyer	ذخایر
87	radar	радар	rādār	رادار
88	rank	ранг	rotbe	رتبه
89	volley	залп	ragbār	رگبار
90	encode	кодувати	ramzegazari	رمزگذاری
91	decode	декодувати	ramzegašāyi	رمزگشایی
92	chaplain	капелан	rowhāni-ye nežami	روحانی نظامی
93	wound	рана	zaxm	زخم
94	armor	броня	zereh	زره
95	Zulu time	Зулуський час	zamān-e zulu	زمان زولو
96	submarine	підводний човен	zirdaryāyi	زیردریایی
97	mess hall	їдальня	salon-e qazāxori	سالن غذاخوری
98	corps	корпус	sepāh	سپاه
99	field marshal	фельдмаршал	sepahbod	سپهبد

100	lieutenant	лейтенант	sotvān	ستوان
101	soldier	солдат	sarbāz	سرياز
102	paratrooper	десантник	sarbāz-e čatrbāz	سرياز چترباز
103	private trooper	найманець	sarbāz-e vazife	سرياز وظيفه
призов на військову				
104	conscription	службу	sarbāzi-ye ejbāri	سريازى اجبارى
105	corporal	капрал	sarjuxe	سرچوخه
106	lance corporal	старший капрал	sarjuxe-ye āršad	سرچوخه ارشد
107	general	генерал	sardār \ timsār	سردار \ تيمسار
108	quartermaster	інтендант	sarreštedār \ motesaddi	سررشته دار \ متصدى
109	major	майор	sargord	سرگرد
110	bayonet	багнет	sarneyze	سرنيزه
111	colonel	полковник	sarhang	سرهنگ
112	covert	прихований	seri \ penhāni	سرى \ پنهانى
113	weapon	зброя	selāh	سلاح
114	salute	військове вітання	salām-e nezāmi	سلام نظامى
115	cavalry	кіннота\ розвідка	savāre nezām	سواره نظام
116	company	рота	šerkat	شرکت
117	defeat	поразка	šekast	شکست
118	shoot	постріл	šellik	شليک
119	shot	стріляти	šellik kardan	شليک کردن
120	reconnoiter	розвідник	šenāsāyi	شناسايى
121	injury	травма	sadame	صدمه
122	peace	мир	solh	صلح
123	counterintelligence	контррозвідка	zedetlā`ati	ضد اطلاعاتى
124	retreat	відступ	aqabnešini	عقب نشينى
125	night-vision goggles	окуляри нічного бачення	eynak did dar šab	عينک دید در شب
126	dangerous	небезпечний	qeyreamn	غيرامن
127	conquest	завоювання	fath	فتح
128	command	командування	farmān	فرمان
129	commander	командир	farmāndeh	فرمانده
130	ordinance	розпорядження\ наказ	farmāyišāt	فرمايشات
131	machete	мачете	qame	قمه
132	captain	капітан	kāpitān	کاپيتان
133	staff	персонал	kārkonān	کارکنان
134	convoy	конвой	kārevān	کاروان

135	kill	вбити	koştan	کشتن
136	battleship	لینکور	košti jangi	کشتی جنگی
137	helmet	شолом	kolāh-e imeni	کلاه ایمنی
138	grunt	фурашка	kolāh-e koj	کلاه کج
139	commission	комісія	komisiyun	کمیسیون
140	Geneva Convention	ژنِوِوْسْکَا کونوِنِوِنْجِیا	konvānsiyon-e ženev	کنوانسیون ژنو
141	veteran	ветеран	kohne-ye sarbāz	کهنه سرباز
142	coast guard	Берегова охорона	gārd-e sāheli	گارد ساحلی
143	battalion	батальйон	gardān	گردان
144	sergeant	сержант	goruhbān	گروهبان
145	gunnery sergeant	артилерист сержант	goruhbān-e tupxāne	گروهبان توپخانه
146	bullet	куля	golule	گوله
147	salvo	залп	golule-ye bārān	گوله باران
148	cannon ball	гарматне ядро	golule-ye tup	گوله توپ
149	uniform	уніформа	lebās-e form	لباس فرم
150	division	дівізіон	lašgar	لشگر
151	maneuver	маневрувати	mānovr	مانور
152	fight	боротися	mobāreze kardan	مبارزه کردن
153	ally	союзник	mottahed	متحد
154	specialist	фахівець	motexasses	متخصص
155	siege	облога	mohāsere	محاصره
156	besiege	брати в облогу	mohāsere kardan	محاصره کردن
157	tank	цистерна	maxzan	مخزن
158	medal	медаль	medāl	مدال
159	furlough	відпустка	moraxxasi	مرخصی
160	leave	залишати	moraxxasi kardan	مرخصی کردن
161	pentagon	Пентагон	markaz-e artaš-e āmrikā	مرکز ارتش آمریکا
162	headquarters	штаб	markaz-e farmāndehi	مرکز فرماندهی
163	peace treaty	мирна угода	mo`āhede solh	معاهده صلح
164	missing in action	зниклі безвісти	mafqudolasar	مفقود الاثر
165	sailor	матрос	malavān	ملوان
166	catapult	катапульта	manjaniq	منجنیق
167	detonate	детонувати	monfajer kardan	منفجر کردن
168	ammo	боеприпаси	mohemmāt	مهمات
169	explosive	вибухівка	mavād-e monfajere	مواد منفجره

170	missile	ракета	mušak	موشک
171	battlefield	поле бою	meydān-e jang	میدان جنگ
172	mine	міна	min-e zamini	مین زمینی
173	grenade	граната	nārenjak	نارنجک
174	grenade launcher	гранатометник	nārenjakāndāz	نارنجک انداز
175	enlist	залучати	nāmnevisi kardan	نام نویسی کردن
176	aircraft carrier	авіаносець	nāv-e havāpeymābar	ناو هواپیما بر
177	flotilla	флотилії	nāvetip	ناوتیپ
178	PT boat	есмінець	nāvče aždaraftkan	ناوچه اژدر افکن
179	squadron	ескадра	nāvesepāh	ناوسپاه
180	destroyer	міноносець	nāvšekan	ناوشکن
181	fleet	флот	nāvgān	ناوگان
182	battle	бій	nabard	نبرد
183	conflict	конфлікт	nabard zamini	نبرد زمینی
184	rescue	порятунок	nejāt dādan	نجات دادن
185	insignia	відзнака	nešān	نشان
186	military	військовий	nezāmi	نظامی
187	ribbon	нашивка	navār	نوار
188	force	сила	niru	نیرو
189	troops	війська	niruha	نیروها
190	navy	флот	niruha-ye daryāyi	نیروی دریایی
191	task force	оперативна група	niruha-ye kār	نیروی کار
192	Air Force	Авіація	niruha-ye havāyi	نیروی هوایی
193	spear	спис	neyze	نیزه
194	regiment	полк	hang	هنگ
195	aircraft	літак	havāpeymā	هواپیما
196	howitzer	гаубиця	havitser	هویتزر
197	unit	одинаця	vāhed	واحد
198	armored vehicle	бронемашина	vasile-ye naqli-ye zerehi	وسیله نقلی زرهی
199	amphibious vehicle	автомобіль-амфібія	vasile-ye naqli-ye ābi xāki	وسیله نقلیه آبی خاکی
200	assault	напад	yureš	یورش